

Там мój dziadek żył, i ojciec żył, i ja pragnę tam żyć i umrzeć w ziemi rodzonej – документи поворотів

Вступне слов

Перед Тобою, Читальнику, один з найдивовижніших збірників документів з минулого України: документи українського повертання в Рідний край, з Польщі - „на тихі води, на ясні зорі”. Важко їх буде читати Тобі - не писали їх „освічені” урядовці й вчені професори, не йдуть вони з балаганної мудрости книг й не мали вони завданням що-небудь доказувати. Ці документи - це півстолітньої давности листи найпростіших людей, цілком випадково знайдені серед паперового непотрібу, це старечих пальців письма, яким так важко було писати про те, що бачили у хвилину писання очі: землю десь біля Горлиць чи Річиці. Пишучи, робили найдикіші помилки в словах та сполуках слів, крім одного-однісінького, про що ніде й мови нема: любови до своєї землі. Так мало знаємо про ту любов. Вона майже цілком згинула. Ніхто не стріляв до неї, ніхто не мучив її так, як сотні кілометрів відстані й тисячі хвилин, укладані верствами років. Любов можна вивезти далеко-далеко. У одного розцвіте в чужім краю ще більше, у другого - разом з ним - у могилу в чужій землі поляже. І що ж значитиме кириличний напис на цвинтарі в Надажицях або Члопі?..

* * *

Генезою цього документального збірника є заперечення, опір. У нас так склалося, що краще знаємо перебіг виселення /депортації!/, ніж повертання. Чи не жартома, але можна ж сказати, що читання збірника Євгена Місили „Акція „Вісла” чи книжки Романа Дрозда „Дорога на Захід” дає багато інструктажного матеріалу для „бажаючого” їхати під Ольштин, зате нічогосько не навчить про те, як з-під Ольштина вертатися. Скривається за цим певна очевидність: сподівання, що дорогу назад кожен з нас мав і має, і матиме в собі. Якби я розділяв такий погляд, то публікація документів повертання була б позбавлена мети. Однак, оскільки ці документи мали мету та ще й тому, що багато наших людей нині позбавлених очевидности /а коли вже, то це очевидність Ольштина або Щеціна/ - публікація має місце.

Ці документи нам нині дуже потрібні, досі єдиним „документом” повертання є люди, що живуть тепер у Команчі, Костомолотах, Гладисові чи Клоковичах. Проте сказано вже, що погляд з Західніх земель не сягає вже в ці рідні села - багато людей позбавлено очевидности...

Щораз менше говоримо з собою через відстань з часу та простору, а тому мова документів мусить замінити живий діалог. Хотілося б - і дуже! - аби мова документів колись замовкла й український у Польщі Захід поєднався зі Сходом.

Нам потрібно мати повний образ того, що з нами сталося і що з нами стається, і що ставатиметься з нами. Без розповіді про повертання могло б здаватися, що ми й далі всі в хатах на Західніх землях. Задля повноти образу, розбитого ударом 1947 року, і друкуються документи поворотів. Це документ щасливих днів надії, це запис віковичної мудрости людей і вірности землі, страх перед викоріненням і приреченням на роль світової пилюки. Це дух опору.

* * *

Найпростіші з простих, ледь грамотні, сіль землі - автори даного збірника. А зворушення від їхніх слів таке велике, наче підземна хвиля.

Депортація цілком знищила світову будівлю нашого народу.

Розгубленість, утрата дороговказів, а десь ніби далеко, ніби близько - в душі - розпачливе бажання воротися у свій ґрунт. Микола Лизак писав:

„На захід не хочу вертати, бо там я нічого не спратив /.../ дайте раду, як я маю жити, де я ся маю удати?!”, Пантелеймон Перегрим, якому не дозволяли мати своє поле в рідній Перегримці, чудово відчув суть справи: *„Ще треба жербрачити в Надлісництва за сумнівну позику дерева, щоб змогти собі, мабуть, на Місяці поставити якесь пристанище”*.

Люди не хотіли вмирати на чужині. Ціле життя висмоктувала з них життєву силу своя земля! Іван Ротко: *„Я старий і хочу вмирати на своїй землі”,* Марія Костів: *„хочу рештками сил вернутися на рідну землю і там зложити свої старі кости”,* Семен Сокач: *„я би дуже радо хотів там ся повернути й там свою голову положити”*. Тут нічого не треба коментувати, а тільки згадати одно: чи не чув Ти, Читальнику, про тих, що вигнані були ще молодими, а постарівши, напівбожевільно втікали з домів на Заході й „вертали” на схід? Я чув про не одного такого й мій дідо знайшов собі смерть в мазурських лісах саме під час такого божевільного „безпам”ятного повертання... Бачив я також стару жінку з цього ж села Вислока, що їй вдалося приїхати до нього й ні в кого було їй ніч зночувати. Чув про господаря з Цитулі на Ярославщині, що вернувся й, не маючи де бути, втратив розум. Чи треба щось коментувати?.

Однак є такі, яким треба коментувати. Нащадки не розуміють предків, хоч діди так дбали за них. Ізидор Сенцьо: *„не ходит мені о себе, тільки ходит мені о виховання і здоровля моїх дітей, щоби колись не нарікали на мою недбалість”*; Семен Сокач: *„діти мої щоби були щасливі і проживо в щастю для свого народу”*.

Ці документи треба читати уважно, поволі, і не один раз. Щоб відчутти напругу переживань і те, що скривається за нібито спокійним ходом слів на папері. Степан Яців з Команчі /тоді Галін/ почав писати заяву за поворот спокійно, але як швидко втратив спокій: *„виселений в маю 1947 р. з Команьчи до Галін /.../, де жию з праці рук, так як і в Команьчи. Працюю в пегері і вже хиба старчлю б тої тупачки за 10 літ?”*. Він пише так просто, тільки хоче вертатися. Причин стільки, що годі виписати, але ж як це видно з такого: *„тут навіть повітря для нас не є здорове”*. Інші нарікали на це повітря як на першу причину. Для Степана Яціва тих причин було безліч, однак він не стримався заперечити „навіть” повітря...

І ще одно: людська гідність /тобто те, чого нині в нас на Західніх землях уже нема/: Іван Ющак з Боднарки /Вангродна/ писав, що *„уважаю, що висідлене мене з рідної хати й господарки рільної, безпідставни, в так варварський спосіб, зроблено мені велику кривду, з котрою я ніколи неможу погодитися”*; Андрій Злезьон: *„батьки й прадіди працювали й жили*

тут від незапам'ятних літ, і не зустріла їх така кривда як мене в 1947 р., що забрано в мене батьківщину" й Іван Турко з підсумком: „примусове виселення мене /.../ уважаю за незгідне з гідністю людини”.

Мало хто з них сподівався, що не повернеться. Доля авторів цих звернень, заяв, прохань - незнана. Скільки з них вернулося? Чи багато з них розділило долю Євстахія Дримуха з П'єкар: „виходить, отже, що мені замкнено дорогу до повороту до своїх сторін...”.

* * *

Оцеї збірник документів публікується з певними порушеннями прийнятих засад. Насамперед: документи подаються без виправлення правописних, мовних і стилістичних помилок. Ішлося про якомога вірніше збереження людського портрету автора. Виправлення цих таких змістових і багатозначних помилок внесло б велику шкоду в розуміння й відчуття духовного клімату минулого. Маю надію, що Читач простить всі спричинені таким підходом труднощі в сприйманні тексту, про який уже написано: „ці документи треба читати уважно, поволі, і не один раз”.

Усі документи походять з архіву УСКТ, що зберігається в Народному Домі в Перемишлі. Публікуються вперше.

Відступом від того, що збірник містить лише українські документи є перший з них - протокол з засідання т.зв. комісії Ткачова. Його публікація на першому місці має на меті показати загальне тло всіх документів. Натомість відступ від засади хронології щодо останнього документу пояснюю тим, що становить він - звернення Воевідського правління УСКТ з Броцлава до ЦК партії - підсумування решти документів.

У тексті єдиним втручанням є введення сучасної нормативної пунктуації, проте в багатьох місцях після крапки наступне речення починається, згідно з оригіналом - з малої літери.

Богдан Гук

1956

1

1956, 13 червня, Варшава. — Протокол з першого засідання Комісії для теренів економічно відсталих¹

Punkt 1. Pełnomocnik Rządu Stanisław Tkaczow² zapoznał zebranych z treścią uchwały Sekretariatu KC PZPR z kwietnia 1957 br. w sprawie ukraińskiej mniejszości narodowej w PRL oraz zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia br. o powołaniu Komisji do zbadania możliwości powrotu ludności ukraińskiej do województw lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego w ramach akcji osiedleńczej.

1. Комісія для теренів економічно відсталих (поль. Komisja dla terenów gospodarczo zaniedbanych, çãĩĩĩĩ Komisja do spraw zagospodarowania terenów południowo – wschodnich) була створена силою розпорядження ч. 103 прем'єр-міністра ПНР від 30 квітня 1957 р. Її головою призначений був Станіслав Ткачов, повноважний уряду у справах загосподарювання південно-східних земель.

2. Ткачов Станіслав /1913 - 1969/ - міністер лісів у 1945 - 1947 рр., від лютого 1947 р. заступник міністра сільського господарства та сільськогосподарських реформ.

Realizując wytyczne uchwały w skład członków Komisji powołano przedstawicieli Ministerstwa Rolnictwa, Ministerstwa Finansów i Wojewódzkich Rad Narodowych lubelskiej i rzeszowskiej w osobach ob. ob. Korolko i Zimona oraz przedstawicieli Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego.

W województwach rzeszowskim i lubelskim należy powołać analogiczne Komisje.

/.../ zasadniczym zadaniem Komisji jest opracowanie w ramach planu zagospodarowania możliwości indywidualnych i grupowych powrotów ludności ukraińskiej wysiedlonej w swoim czasie w akcji „W” do tych województw. /Pełnomocnik - B.H. Informuje zebranych, co zostało dotychczas już w tych sprawach zrobione. Po wstępnym rozpoznaniu, przeprowadzonym w tych województwach oraz w oparciu o nadesłane materiały ustalono, że uzyskiwane pod osiedlenie grunty będą pochodziły z nie rozdysponowanych dotychczas gruntów pozostałych po wysiedleniu, z gruntów po rozwiązanych spółdzielniach produkcyjnych i przekazanych z państwowych gospodarstw rolnych. Arealy gruntów zostały już częściowo ustalone. W dalszym ciągu Wojewódzkie Zarządy Rolnictwa z upoważnionymi pełnomocnikami zbierają materiały i opracowują dokładne dane o możliwościach osiedlenia i zagospodarowania.

Plan działania obejmuje dwa etapy.

Zakładając, że akcja powinna być zakończona do 1950 r., pierwszy etap zasiedlania obejmuje jesień br. i wiosnę i jesień 1958 r., Drugi etap - końcowy - jesień 1959 r. W tych bowiem okresach ze względów gospodarczych możliwe jest racjonalne grupowe zasiedlenie i zagospodarowanie.

W związku z tym jako zadania dla Komisji stawia:

- a/ zewidencjonowanie wszystkich podań jakie wpłynęły do Powiatowych Rad Narodowych, Wojewódzkich i Pełnomocnika dla ostatecznego ustalenia ilości chętnych do powrotu;
- b/ zewidencjonowanie arealów gruntów uzyskanych po spółdzielniach, z państwowych gospodarstw rolnych i nie rozdysponowanych;
- c/ ustalenie przeciętnej wielkości dla gospodarstwa dla osiedleńców w poszczególnych powiatach, mając na uwadze to, że gospodarstwa te winny być produkcyjne. Tę akcję przygotowawczą zakończyć do połowy br.

Przechodząc do poszczególnych wytycznych dla województwa rzeszowskiego, Pełnomocnik podaje, że w pierwszym rzędzie winny być brane pod uwagę powiaty Gorlice, Jasło, Krosno i Ustrzyki.

W związku z masowym napływem podań na powiaty: Gorlice i Jasło, na przykład według rozeznania przedstawiciela z Rzeszowa powiat Gorlice może przyjąć 520 rodzin, a ubiegających się jest 1.800 rodzin, należy zwrócić szczególną uwagę na te dwa powiaty.

Pomocy w rozeznaniu ludzi chętnych do powrotu winni nam udzielić UTSK.

Równocześnie należy pamiętać, że ludność polska wysiedlona w związku z regulacją gruntów winna być także brana pod uwagę. */.../*

Oдноśnie powiatu Ustrzyki - jest propozycja ze strony Dyrekcji Lasów Państwowych, aby przy osiedlach leśnych dać możliwość pobudowania się 10-15 rodzinom robotników leśnych na warunkach udzielenia długoterminowego, niskooprocentowanego kredytu z udzieleniem materiałów budowlanych i jednoczesnym podpisaniem przez osiedlonych zobowiązać, że w ciągu 10 lat będą pracowały w lasach. */.../* Pełnomocnik nie jest specjalnie zainteresowany tego rodzaju rozwiązaniem ze względu na ograniczenie .do pewnego stopnia wolności osobistej osiedlających się. */.../*

W drugim etapie należałoby uwzględnić powiaty: Lubaczów, Jarosław i Radymno, czyli część północno-zachodnią województwa, kierując się tymi samymi założeniami.

Oдноśnie województwa lubelskiego:

przyjmuje się analogiczne zasady postępowania z tym, że w pierwszym etapie należy żyjąc się

powiatami Biała-Podlaska, Włodawa i Parczew, a drugim powiatami Tomaszów, Hrubieszów i Chełm. Uzgodniono z Wojewódzką Radą Narodową Zarządzeniem Rolnictwa i przedstawicielem Korolko, że w terminie do 20 czerwca br. zostaną ustalone arealy gruntów, które będą do dyspozycji Państwowego Funduszu Ziemi z przeznaczeniem dla osiedleńców. Należy się zastanowić nad pomocą finansową i materiałową dla n ow o budujących się na tych terenach, uwzględniając możliwości wykorzystania materiałów pochodzeń miejscowego jak również organizowania punktów wytwórczych materiałów budowlanych tak jak to zrobił G.S. w Tomaszowie, zakładając wytwórnię pustaków. Dotyczy to również rzeszowskiego z tym, że na rzeszowskie trzeba będzie przydzielić dla budujących się część drewna.

Ogólnie przy zasiedlaniu trzeba brać pod uwagę perspektywy rozwoju dane terenu, na przykład budowę zapory wodnej w Myczkowcach, kombinatu leśnego « Lesku i widzieć możliwości powiązania osiedlonych z perspektywą rozwojową terenu.

W związku z tym Pełnomocnik proponuje wyjazd Komisji na tereny Ustrzyk Górnych i Leska dla zorientowania się w sytuacji i potrzebach tych terenów ich stanu zaludnienia itp. /.../

Ponadto Komisja winna zastanowić się, w jaki sposób należy udzielić pomocy dla aktywizacji małych miasteczek typu Baligród, Synów, Sieniawa i innych - uruchomienie rzemiosła w takim Sanoku czy Lesku jest konieczne.

Sprawa dróg jest szczególnie ważnym problemem w aktywizacji tych terenów i trzeba o tym mówić i zagadnienie to poruszać w prasie dla zwrócenia uwagi na ten zasadniczy problem dla tych terenów i przyspieszenie ukończenia budowy dróg. /.../

Oдноśnie województwa krakowskiego:

w wyniku rozeznania w Wojewódzkim Zarządzie Rolnictwa i nadesłanych materiałów, na terenach krakowskiego istnieją minimalne możliwości w powiecie nowotarskim. Pełnomocnik uważa, że przydział hal i połonin pod osadnictwo nie jest właściwe. /.../

Na zakończenie /Pełnomocnik – B.H./ prosi członków Komisji o zapytania i wnioski w przedstawionych sprawach. Punkt 2. Przedstawiciel Redakcji „Nasze Słowo”, powołując się na artykuł Ministerstwa Rolnictwa, zamieszczony w „Trybunie Ludu” o mającym nastąpić przekazania około 125 tyś. ha z PGR na tych województwach zapytuje, w jakim stopniu to jest realizowane. Jak będzie załatwiana sprawa zwrotu małych nieruchomości miejskich.

Przedstawiciele Ministerstwa Finansów zapytuje, czym się będą kierowały Komisje i jakie kryteria będą brane pod uwagę przy przydziałach gruntów lub gospodarstw dla powracających, skoro już dziś wiadomo, że chętnych do powrotu jest więcej niż istnieją możliwości osadnictwa. Co się stanie z gospodarstwami, które zostaną opuszczone przez ludność ukraińską na ziemiach zachodnich.

Przedstawiciel UTSK zapytuje dlaczego Ukraińcy mają płacić skarbowi państwa za nadzianą im ziemię czy budynki, skoro zostawili je, nie otrzymawszy za to żadnej rekompensaty. Jaka będzie współpraca z Komisją dla aktywizacji Ziemi Zachodnich w sprawach stabilizacji ludności ukraińskiej na tych ziemiach.

Po udzielenie przez Pełnomocnika odpowiedzi na postawione pytania przystąpiono do dyskusji nad poruszonymi przez pełnomocnika zagadnieniami.

Zabierający głos w dyskusji Redaktor „Nasze Słowo” i przedstawiciel UTSK ocenili postulaty zawarte w uchwale Sekretariatu KC Partii i przedstawiony przez Pełnomocnika plan działania pozytywnie.

Redaktor „Nasze Słowo” wnosi o szersze dopuszczenie do udziału w Komisjach Wojewódzkich przedstawicieli UTSK, powołanie powiatowych i gromadzkich Komisji z udziałem przedstawicieli ludności ukraińskiej, liczenie się z nastrojami panującymi wśród ludności polskiej i ukraińskiej, dokonanie przeglądu nadzianych uprzednio gospodarstw poukraińskich pracownikom i urzędnikom, któ-

rzy ekonomicznie tych gospodarstw nie wykorzystują, ewentualnie odebranie im tych gospodarstw i przydzielenie powracającym Ukraińcom.

W sprawie województwa krakowskiego wnosi o powołanie Komisji dla zbadania możliwości wykorzystania gruntów położonych na wyższych terenach.

Splacanie przez ludność ukraińską należności za nadzielone gospodarstwa, nawet w formie kredytowania, uważa za niesłuszne.

W sprawie udzielania zezwoleń na powrót ludności ukraińskiej przez Wojewódzkie Komisje jako organ ostatecznej decyzji uważa tylko w tym wypadku za słuszne, o ile podejmowane decyzje będą jednogłośnie. W wypadku rozbieżności zdań ostatecznie decydować w tych sprawach winna Komisja powołana przy Pełnomocniku Rządu. /.../

Prosi Pełnomocnika o spowodowanie wydania zarządzeń do MSW w sprawie, opieki nad majątkiem poukraińskim, opieki nad ludnością ukraińską. Zdarzają się bowiem wypadki niszczenia mienia poukraińskiego, złe ustosunkowanie się do ludności ukraińskiej, zwalnianie z pracy Ukraińców w PGR na ziemiach zachodnich. Podejmowanie uchwał przez gromadzkie rady o nie przyjęciu rodzin ukraińskich do miejscowości, do których chcą wrócić.

Obywatel Zimon - województwo rzeszowskie - naświetla pracę Komisji Wojewódzkiej, która, współpracując z UTSK, dokonała już poważnych prac w powiecie gorlińskim. Dokładnie dokonano rozpoznania możliwości osiedleńczych na 27 wsiach. Zewidencjonowano grunty i budynki. Sprawdzono wsie całkowicie niezasiedlone, gdzie ustalono możliwości dosiedlenia w indywidualnych wypadkach po kilka i kilkanaście rodzin. Prace te zajmują bardzo dużo czasu i nie ma w tej chwili możliwości przyspieszenia tych prac ze względu na szczupłą ilość personelu w Wojewódzkim Zarządzie Rolnictwa.

Polemizuje z wypowiedzią poprzednika w sprawie opinii rad gromadzkich o przyjęciu lub nieprzyjęciu zgłaszających się do powrotu. Uważa, że należy liczyć się z opinią miejscowej ludności, która w wielu wypadkach zna przeszłość powracającego. /.../

Uważa, że zagadnienia antagonizmów nie da się rozwiązać drogą zarządzeń. Sprawy te powinny być rozwiązywane w drodze wzajemnego zrozumienia, perswazji z udziałem POP, Komitetów Powiatowych Partii.

Obywatel Bojarski - przedstawiciel UTSK - ustosunkowuje się do uchwały Sekretariatu KC, podkreślając jej znaczenie w naprawieniu krzywd wyrządzonych ludności ukraińskiej ze strony -Partii w władz Polski Ludowej -jednocześnie uważa, że niektóre artykuły w prasie, na przykład artykuł Pietrzaka, nie stwarzają warunków do normalizacji i wytworzenia odpowiedniej atmosfery wokół tych spraw. Podnosi sprawę uchwał gromadzkich rad w sprawie przyjęcia lub nieprzyjęcia zgłaszającego się do powrotu i stwierdza, że istnieją tendencje ze strony ludności i władz do niedopuszczania w osiedlaniu Ukraińców. Uważa, że nie można i nie należy traktować inaczej ludności ukraińskiej wysiedlonej i pozbawionej mienia jak osiedleńców obywateli polskich.

W sprawie stabilizacji ludności ukraińskiej, osiadłej na zachodzie, brak jest odpowiednich zarządzeń normujących te sprawy. Wnosi o wejście w porozumienie z Komisją dla Ziem Zachodnich dla skoordynowania prac w tym kierunku. Wnosi o dawanie niezwłocznych zezwoleń na osiedlanie się na wolnych gospodarstwach,

Obywatel Izbicki - PPRN w Lublinie - oświadcza, że na Lubelszczyźnie temperatura zadrażeń znacznie zmalała. Sprawy te należy uznać za zażegnane Reszty dokona czas. Wytwarzanie odpowiedniej atmosfery i zgody współżycia wśród ludności zależy w dużej mierze od nas. O sprawach zadrażeń uważa, że raczej nie należy pisać.

Obywatel Korolko - województwo lubelskie - wyjaśnia, że Komisje Powiatowe nie przejęły jeszcze całkowicie gruntów od PGR. Część przyjmowanych gruntów stanowi VI klasę gleb nadających się pod zalesianie.

W powiecie Biała Podlaska, Parczew i Włodawa część ludności ukraińskiej już powróciła i obecnie ubiega się tylko o prawny zwrot własności. Sprawa I uregulowania tytułów własności dla tych, co powrócili jest w tej chwili najważniejsza. Stwierdza wypadki poddzierzawiania gospodarstw poukraińskich uprzednio nadzielonych. W wypowiedzi swojej zmierza do wydania odpowiednich zarządzeń dla uregulowania fach spraw. /.../

Obywatel Perun - przedstawiciel Ministerstwa Spraw Wewnętrznych - wypowiada się w sprawie własności miejskich, które obecnie znajdują się w zarządzie budownictwa mieszkalnych rad narodowych. Uważa, że należy tam, gdzie to jest możliwe, dokonać zwrotu tych nieruchomości i uregulować sprawy rekompensaty. Wnosi, aby w prasie „Nasze Słowo” naświetlało działalność Komisji i żeby poruszone dziś zagadnienia były właściwie naświetlone przez prasę. Wnosi o wciągnięcie do Zespołów Roboczych ustalających na powiatach możliwości zasiedlenia i stany posiadania przedstawicieli Ukraińców.

Na tym dyskusja została zakończona.

Punkt 3. W podsumowaniu Pełnomocnik stwierdza, że, jak wynikało z dyskusji, przedstawiony plan działania został przez komisję przyjęty. Z wniesionymi uwagami odnośnie przyspieszenia prac nad ustalaniem areałów gruntów, szybkim wydawaniem zezwoleń na osiedlenie się, rozszerzanie Komisji przez szerszy udział w nich przedstawicieli Ukraińców zgadza się i uważa je za słuszne.

Zespoły robocze, powołane do zbadania spraw możliwości powrotu Ukraińców, winny badać w każdym indywidualnym przypadku stan posiadania powracających przed wysiedleniem i umożliwiać im osiedlanie się na tych samych gospodarstwach.

Odnośnie potrzeby ewentualnego wydania odpowiednich zarządzeń w sprawie zabezpieczenia interesów ludności ukraińskiej na ziemiach zachodnich, rekompensaty za utracone mienie, ochrony mienia, ustosunkowania się rad gromadzkich do osiedlających się itp. Pełnomocnik Rządu omówi te sprawy z Prezesem Rady Ministrów. W sprawie zwrotu nieruchomości w małych miastach Pełnomocnik Rządu jest za tym, aby tam, gdzie będzie to możliwe, nieruchomości zwrócić, nie naruszając jednak aktów nadania. Zagadnienie rewizji nadzielonych gospodarstw nie rolnikom oceny, czy ktoś dobrze gospodarzy czy źle i ewentualnego odebrania mu tego gospodarstwa jest trudne i uzależnione od całego szeregu okoliczności. /.../ W sprawie współpracy z Komisją Ziemi Zachodnich i stabilizacji ludności ukraińskiej na tych ziemiach - współpraca ta zostanie nawiązana i o wynikach rozmów w tych sprawach komisja zostanie poinformowana.

W sprawie naświetlania działalności Komisji Wojewódzkich Pełnomocnik uważa, że prasa winna być informowana o przebiegu prac tych Komisji, jak również prosi przedstawicieli prasy o wyjazdy do poszczególnych województw Reasumując, Pełnomocnik zobowiązał członków Komisji do przyspieszenia załatwiania w przyjętych terminach spraw związanych z przedstawionym programem działania.

Na tym posiedzenie Komisji zostało zakończone.

Protokołował Smoktunowicz

2

1956, Пшемків Шпротавського повіту¹. - Скарга лемків з Пшемкова до ГП УСКТ на вороже ставлення до них польської людности

Ми, Лемкі проживаючи на заході, звертаємо ся до вас з цілом прозьбом о заінтересованя як заобходіат сія польска людност з нами в околиці Пшемкова, пов. Шпротава. одже польські сполеченьство забороньюе нам виходити на вулиці та говорити рідною мовою. Бо коли говоримо по свойому чи тіж співаємо, то польска молодіж мече за нами каміньом і проклинают нас „Wy wściekle Ukraińcy, tu nie macie prawa, tu jest Polska, a nie Ukraina”

То ми звертамо ся до польських влац в тіх справах, то говоріят нам „Jeszcze was nie zabili”. Так же фактів таких йест богато і на ті підставі домагаємо ся повороту на старі місцьця. Максимчак і інші наші Лемкі

2а

1956, 24 вересня, Варшава. - Прохання ГП УСКТ до І секретаря Воєвідського комітету ПОРП у Зеленій Горі зайнятися ситуацією лемків у Пшемкові

Zarząd Główny UTSK w Warszawie nadsyła pismo Ob. Maksymczaka Mitra, zam. w Przemkowie, pow. Szprotawa w sprawie dyskryminacji Ukraińców.

Prosimy o zainteresowanie się tą sprawą i wyciągnięcie wniosków w stosunku do winnych.

Prezes Towarzystwa
Stefan Makuch

Do Zarządu Głównego
Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno -
Kulturalnego w Warszawie

Zażalenie

My, Łemki, żyjąc na Zachodzie, zwracamy się do Was z prośbą o zainteresowanie się, jak obchodzi się polska ludność z nami w okolicach Przemkowa.

Polskie społeczeństwo zabrania nam wychodzić na ulicę i rozmawiać w języku ojczystym oraz śpiewać swoje piosenki. Młodzież rzuca na nas kamieniami i przeklina nas „wy wściekle Ukraińcy, tu nie macie prawa, tu jest Polska, a nie Ukraina”.

Zwracaliśmy się do polskich władz w tych sprawach, to odpowiadają nam:
„Jeszcze was nie zabili”.

Faktów takich jest dużo i na tej podstawie domagamy się powrotu na stare miejsca zamieszkania.

Maksymczak
i inni Łemki

Za zgodność: Sekretarz Generalny - Grzegorz Bojarski

¹ Документ без місячної і денної дати.

3

1956, Гута Велика Моронзького повіту¹. - Прохання Ярослава Мельничка до редакції „Наше слово” щодо повернення до рідного дому в Вільшаниці

До Заряду Головного українського Товариства Спупечно Культурального в Варшаві

Я Мельничек Ярослав звертаюся сьа з жалюм до тебе, редакційю Нашого Слова, в справі тій, же зістав ім виселений в 1947 р зі села Wilszanica Wielka, pow Lesko через акцію В і оселений в woj Olsztyn, pow Morąg, село Huta. і від того часу не маю житья, як повинно, длятого, що я дуже відчуваю кривду, бо коли нас виселено, то я заледві мав 14 літ, а було нас троїе. молодший і ше молодша сестра, і ше Мама, котра сьа нами опіковала і мама в 1950 р померла. Так шо я зістав цілим опікуном двоїе сиріт і то бувши сам мало літнім, і до того були ми оселені в такі будинкі, котрі попросту валилися, то я шо мав сили, то ремонтовав, но тепер вже зовсім вальатся, бо то дуже старі, котрі не надаються до ремонту, так шо я далі жити неможу.

і Писавім кілька разів Поданья в тій оправі і якось ніхто сьа тим не заінтересовав.

А тепер я дістав листа від Тітки, що наш Будинок в Вільшаниці якийсь Пецук Броніслав маїе розібрати і будоваті собі при мойому домі, то до того часу він від 1947 р зіставив свій дім і мешкав в мойм, а тепер має перебудоваті на свойому пляці. То мені дуже прикро, що я ту зістав виселений і немаю попросту де жити, а там якийсь Пецук маїе свій дім і ще до того хоче розібрати мій, і будовати другий, то я власні дльа того звертайю сьа до вас, бо мені дуже прикро с того, що я так мушу бідуваті, коли я маю свій дім добрий, котрий мій Батько тьяжко будовав, що аж помер.

А тепер, кохана редакційю, відповіч мені, чи йєст можливе, щоби він мав право розібрати мій дім. Бо я на то позволити не можу, бо я хочу там сам повернуті, бо я далі в тих варунках жити не можу?

чекам на відповідь,
Jarosław Melnyczek

3а

1956, 3 вересня, Варшава - Відповідь генерального секретаря ГП УСКТ Г. Боярського Я. Мельничкові

У відповідь на Ваше письмо повідомляємо, що у справі розбірки дому в селі Вільшаниця повіт Лісько сигналізуємо Президію повітової Ради народовой в Ліську.

В справі Вашого повернення на давне місце замешкання треба написати заяву до Повітової Ради Народовой в Ліську, яка тільки може дати на це дозвіл. В заяві подайте, що господар, який сидить в бувшій Вашій хаті, має свій дім.

Генеральний секретар
Григорій Боярський

¹ Документ без місячної та денної дати.

36

1956, 3 вересня, Варшава. - Звернення генерального секретаря УСКТ Г. Боярського до президії Повітової народної ради в Ліську щодо спроби руйнувати дім Я. Мельничка в Вільшаниці

Do Zarządu Głównego Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w Warszawie nadesłał list obywatel Mielniczek Jarosław, zamieszkały obecnie we wsi Huta Wielka, powiat Morąg, województwo olsztyńskie, w którym informuje nas, że obywatel Bronisław Piecuk rozbiera własny dawniej jego dom we wsi Wilszanica w powiecie Lesko. Obywatel Mielniczek zaznacza, że obywatel Bronisław Piecuk ma swój własny drugi dom.

Prosimy zainteresować się tą sprawą, gdyż wywołuje ona niepotrzebne komentarze. O wynikach załatwienia sprawy prosimy powiadomić Zarząd Główny UTSK w Warszawie, ul. Wiejska 16.

Sekretarz Generalny
Grzegorz Bojarski

4

Прохання Семена Сокача до ГП УСКТ помощи йому отримати хату в селі Боднарці¹

Я, гром Сокач Семен, мешкам в селі Робожник, писав ем прозьбу до воевідства Рашівського о поворот до свого села рідного Боднарки, то мі прийшла відповідь, що мою прозьбу скерували до Повіту Горлицького до розсмотреня і мали мі дати відповідь, то вже місяць минає і нема ничого. Я просив Воевідство, щоби мі приділили хату Стефана Івалака, моєї жени брата, котри виїхал до Радянського Союзу 1945 році, а в 1948 помер, там у хаті сиділ осадник поляк, а в тім році по жнивях перейшов до сусідної хати, а та була пуста, і я длятого зробив на ню прозьбу, бо я ту хату помагаль будувати, а моя хата зістала знищена через пожар в 1945 році. а я вже хорую 5 років на риматизм і вже маю 56 літ, товже немаю сили так прутко побудувати свою. Я післав отпис от той прозьби і до ваз, дорогі друзі, і тепер тоже звертаю ся доваз і прошу дуже сердечно, щоби заняли ся моєю справою і повідомили наших представників, котри суть створени У.С.К.Т. в Горлицях, щоби ся заняли том справом, бо, може, знов заряд розібрати ту хату або іншого осадника дати. я би дуже радо хотів там ся повернути і там свою голову положити, а діти мої, щоби були щасливи і проживали в щастю для свого народу.

Я вичитав в Нашім Слові в Нр 14., що вже в Горлицькім Повіті є вже така комісія, я дуже ся тим радую, що наш Орган Головного правління українського суспільне культурного Товариства так щиро працює для свого народу, і прошу мені відписати, як ся та справа має, бо я не можу поїхати до Горлиць ані до свого села Боднарки, бо я працюю мам рядову на дорожі, то мене незвільнят, а урльоп вжем використаль, як бил ем всенаторіум в маю. Ще мушу пару слів написати до нашого Товариства, бо здає мі ся, що мені зовсім зробить ся лекше, як я ся виповім. Я працюю на дорожі рядові і старам ся, щоби було як най більше зроблено, і добрі, а за все мої надзорці щоси мають до повідження, а то длятого, що я не поляк і не стиджу ся

¹ Документ без дати і місця.

своєї Нації. мої колегі полякі меньше роблять, як я, і дорогу гіршу мають, як моя, а премію більшу беруть од мене, то нераз, як прийду додому, то ся мі плаче, як малі дитині, що і їсти ся мі стого не хоче. Защо я так терплю й всі мої братя Українці? і не можу зрозуміти, длячого той нарід українській так завсе гневоли, такі 45 мільоновивеликі і нема с-воєї держави, тільки так поторгани на кусочки. Чи нас Мати втаку годину породила нещесливу? Тільки мене то Наше Слово помтішає, то єго і 5 разів читам, бо здав мі ся, що я зо всіми Українцями говорю, тільки більше прощу писати, щоби було що читати; і прошу ще раз, поприйте ту справу як тільки можете. І жичу нашому Товариству Суспільному всього найкращого, Щастя, ваш друг.

Семен Сокач

5

1956, 30 вересня, Вангородно Лігницького повіту. - Заява Івана Ющака до ГП УСКТ помощи йому вернутися до села Боднарки

Нижє підписаний Ющак Іван, син Дмитрия, переселений з акції „В” дня 27 червня 1947 р. зі села Боднарка, повіт Горлиці, воє. Ряшів, зі свого власного дому і господарки рільної, а тільки через те, що естем народовости української, тепер тимчасово замешкалий в селі Вангородно, повіті Лігниця.

В попередніх роках кілька разів єм вносив прозьбу до Президиум Повітової Ради Народової в Лігниці о осідлення мене в декотрих селах примістових, поневаж я умію кравецке ремесло, то я хотів працювати в денекотрім варстаті кравецкім в Лігниці, але до сего часу нема жадної надії і через то до сего часу я неосідлений.

Уважаю, що висідлене мене з рідної хати й господарки рільної, безпідстави, в так варварській спосіб зроблено мені велику кривду, з котрою я ніколи неможу погодитися.

Прошу передати мою справу до власти відповідної в цілі переглянення єї і позволення мені вернутися на моє власне господарство, котре я отримав від родичів, так як рівноправному обивателеви Польскі Демократичної.

Освідчаю, що я і моя родина не можеме замешкувати на терені воевідства Вроцлавського, так як нам клімат невідповідат тих сторін, колизмеся народили і замешкували в горах на підкарпатю. І тепер я і моя родина дуже часто хоруєме зповоду зміни клімату.

Надміню, же мою хату Нр 85 в селі Боднарці, повіт Гордині, з кінцем вересня сего року почали розберати, а тільки спеціальні длятого, щоби я немал можности вернутися на рідну землю. Поневаж моя хата була в добрім стані.

З уваги нато, що мою хату вже розберают, то представляю що наступає:

1/ чи неможна заборонити нищення моего дому?

2/ чи неможна забезпечити розібраний материял змоєго дому гдеби він не був?

3/ чи неможна приспішити зарядження о повищим виконаню щодо моего дому?

Через то прошу Головне Правління Українського С.К. Товариства предложити повившу справу до власти відповідної в цілі залатвіня. Додаю, що оскільки моя хата буде розібрана, то буду домагатися відшкодуваня в вартости материялу і праці на відбудову такого дому, який мій ест. І прошу, аби моя справа була залатвлена формальні, на мою прозьбу, через відповідни власти.

Ющак Іван

6

1956, - Відповідь президії Народної ради в Сяноці Ізидорові Сенцеві на його прохання дати дозвіл на поворот у село Морохів

W odpowiedzi na Waszą prośbę, skierowaną do tutejszego Prezydium PRN w Sanoku w sprawie pozwolenia na powrót do poprzedniego miejsca zamieszkania, tj. wsi Morochów wzgl. Mokre - Prezydium zawiadamia, że na skutek braku polnych domów na terenie gromady Mokre i powiatu nie może załatwić pozytywnie prośby. Domy zostały rozdysponowane i aktem nadania przekazane na własność osiedleńcom.

Z powyższych motywów podanie załatwia się negatywnie.

Za Prezydium Rady Narodowej
Wojtuszewski Stanisław
z-ca Przewodniczącego Prezydium

6а

1956, 20 жовтня, Зеленево Колобжезького повіту. - Прохання Ізидора Сенця до УСКТ сприяти його повороту в село Морохів

Дороге товариство! Звертаюся до вас спросьбою о поміч. Я хотівби повернути в свої рідні сторони. То значить до села Морохова люб Мокрого в повіті Сянік. Одже, я звернувся спросьбою до ПРН у Сяноці. То вони мені відмовили зповоду браку мешкань. То я поїхав там подивити, бо мама мені писали, що моя хата стоїть. і дійсно хата моя стоїть пусто, три літа як опустив її осадник, котрий в ній мешкав. Хата пуста, троха знищена і дальше нищіє. стодолу розібрали і хату потроха розбирають осадники на опал. Це в мене одна можливість для повернутись.

Друга можливість це така: маю там маму, котра має господарку в селі Мокрім, пов. Сянік. Мама стара, 60 літ, неможе сама вести господарства. До того часу помагав її зьять. Тепер зьять ся буде і мав свою дзялку, і казав мені, що мамі помагати не буде, бо він має праці досить на своїм. А мама, що забагато марудить, зазначую, що швагер, поляк, має дитину, а мама говорят по своєму і ту суть ті непорозуміня.

Одже я поїхав до Сянока до ПРН і спитав, длячого вони нехотят дозволити, що хата моя стоїть пуста, щоби сказали, чи вільно вертатись, чи ні. То мені сказали, що вони по семім пленум говорять правду. Залишили мене в бюрі і виїшли, і тільки я ся довідав. Бо я їм казав, що я робітник, господарства немаю на заході, тільки ходжу до праці, то держава не понесе жадної шкоди як не хотят віддати моєї землі, то ні, то я піду до мами і буду працювати, а мама будуть мені при дітях.

Одже звертаюся до товариства о поміч. Просьбу свою узасадняю тим: я є батьком 10 дітей до літ 14, менші діти усі хорі на кривицню, тут майже тепла нема, завсіди зимно, лікарі кажуть тримати діти на сонці, зі старших дітей, як виказали шчиПЛєня, то хорі на плуца. І прощу то тільки для добра своїх дітей, хотівбим повернути в Гори. Одже дуже прощу УСКТ прийти мені спомічею: і допоміжт мені в тій справі. Прошу о відповідь.

Сенцьо

66

1956, 25 жовтня, Варшава. - Відповідь ГП УСКТ Ізидорові Сенцеві на його прохання сприяти поверненню до села Морохова

У відповідь на Ваше письмо повідомляємо, що стараємось про зміну постанови в Вашій справі Президії ПРН в Сяноці. Думаємо, що залагодять Вашу справу позитивно.

Якщо ця місцевість, де живе Ваша мама, не лежить в пограничній полосі, то про згоду переїхати до матері не потребуєте питатись. Напишіть до нас про це.

Генеральний секретар
Г. Боярський

6в

1956, 4 листопада, Зеленево. - Подяка Ізидора Сенця УСКТ за втручання в справу його повороту в село Морохів

Повідомляю вас, дороге Товариство, що відповідь вашу я отримав, за котру сердечно вам дякую і за те, що ви були такі добрі і занялися моєю просьбою. То сподіваюсь, що, може, при допоміг вашій дозволят, бо не ходить мені о себе, тільки ходить мені о вихованя і здоровля моїх дітей, щоби колись ненарікали на мою недбалість.

Що запитуетесь, чи місцевість не є при границі, то до границі є понад 40 кл., то в тім не є жадної перешкоди. Я би багато не просив, тільки їхав і все, тільки я хотівби, щоби та справа була залагоджена формально, то мігби спокійно усе перевести, як корову, кури, лішка і такі інші домашні речі. Бо знищити, то скоро можна, набуті - то багато трудніше. Щерас складаю для товариства подяку і чекаю на радісне для мене повідомленя.

Сенцьо Ізидор

7

1956, 3 листопада, Клемпино Кентшинського повіту. - Прохання Теодора Ткача до голови УСКТ Степана Макуха сприяти поворотові в село Мокре

Я дуже рад бим з вам поговориті. Звертаю ся до вас з великом прозьбою, щоби ви такі добри були і мені Помогли і дорадили мене в моїй справі, яку я маю. естем інвалідо военний, маю покалічений в рамне, ногу, рівнож мій Брат Йсип мав 85 % утрати здоровля з фронту в 1944 року. брали ми уділ проти Гітлеровского фашизма. 1947 році пересідлено нас на Землі Одзискани, где нам повітря не служит. ми хочемо ся вернуті насвою рідню, до села Мокре, пов. Сянік, воевідства Ряшів. ствляют нам велики труднощі, так що ми Неможем ся дістати. як я, Теодор, був у Сяноці, то мені сказали, що я землі немаю, мою землю забрав фондуш землі і я ві неотримаю заніц. тозащо ми вальчили на фронті? жеби її свою землю стратити? чи ми не ест обивателі Польски? мені ся здає, що так, бо маємо книжки інвалідзкі і Обивательства Польскі, то почомуаж ми маєм стратити свою землю і в який спосіб маю ся страті? А в нашій

халупі сидить сусіда. чи можна єї відсунути з мої хати? прецінь она не є осадничка, тилько місцева. Поки вальчили Нафронті, а єї Син ходив по Поражу і крав свині, то єго Війско із Сянока злапали і застрілили, як пса. то она мала прав ся лішити і в мої хаті сидіти, а ми вальчили нафронті, то немаєм права? бо она потрафила підкупити.

Мені в який спосіб можна ся старати, що би відзискати свою хату? Товаришу Макух! постарайте ся якось, аби ми могли достати газету Наше Слово, бо унас на Почті Венгельштині повіт Венгожево не можна передплатити. кажуть, що немаєм жадного поліценя ани ценіка. багато людей хоче дати предплату, а ту нема кому і в кйоски в Срокові, повіт Кентчин некупит, бо не є. дуже ест прикро, я писав до нашої редакації, до Товариства Україского, то мені не дали жадної відповіди. прошу рішити ту справу, котра ест так важною для наших людей.

Допобаченя
Ткач Теодор

8

1956, 1 грудня, Галіні Бартошицького повіту. - Прохання Степана Яціва до голови УСКТ сприяти поверненню до села Команчі

Прозьба

Звертаюсь до Вас з прозьбою і порадою я, Яців Стефан, син Стефана, ур. в Команьчи, пов. Сянік, виселений в маю 1947 р. з Команьчи до Галін, пов. Бартошиці, де жию з праці рук, так як і в Команьчи. Працюю в пегеері. і вже хіба старчилоб тої тулачки за 10 літ? маю на утриманю жінку і 5 дітей. Хочу тепер вертати до своєї хати, котру я скінчив будувати і недовго сидів в неї, бо виселили. Тепер там сидить одна полька, Сех Пауліна, без родини, тримає там рестаурацію. коли я вичитав у газеті, що Українцям можна вертати в свої сторони, написав я поданя до Пов. Ради Народ. у Сяноці 12 X. 1956 р. о зіволена на поворот до Команьчи, до нині не маю жодної відповіди. В половині листопада жінка поїхала до Команьчи, щоби довідатись, як там справа виглядає, чи пані Сехова згодиться прийняти, то навіть не хотіла розмовляти, помимо того. що перед тим казала „jak Jasio chce, niech wгаса, my przed wysiedleniem razem iуli, to i teraz sik nie robijem”, але оден день перед приїздом жінки до Команьчи була комісія з Сянока у пані Сехової на збаданю, очевидно, на моє поданя, що я писав о поворот. А тепер вона сказала, що має акт наданя і хата єї, бо вона платить податок, а як хочете, то єдьте до Сянока, як вам там скажуть. Як жінка поїхала перший раз, то сказав, що не вільно, вона має акт наданя і не можуть єї нічо зробити, а за другим разом скочив до жінки, як до пса: „ ja wam јіі rowiedziaiem, ie wam wгасаж nie wolno!” Жінка, як то баба з села, розплакалась і пішла з нічим, тильки що стратила около 500 зл. - праві цілий мій зарібок за місяць.

Звертаюсь до Вас з прозьбою о порадю і поміч, допоможіть мені, щоби я міг вернутись до своєї хати, бо тут навіть повітря для нас не є здорове, наші люди дуже постарілись в тих сторонах. Чи то можливе, щоби держава мала так робити? дати комусь іншому дану річ, як я не був позбавлений власности, бо я то читав у газеті, що ті що виїхали на захід, не втратили власности, тильки тим власність забрано, що виїхали на Україну.

Прошу, не забудьте про мене.

Яців Стефан

9

1956, 10 грудня, Келч Новольського повіту. – Прохання Івана Ротка до ГП УСКТ повернути йому власність у селі Горішний Ропиці

Zwracam się z uprzejmą prośbą o zwrot mojej własności, to jest domu Nr. 67 oraz 410,5 ha ziemi we wsi Ropica Górna pow. Gorlice.

Majątek mój został mi zabrany podczas przesiedlenia ludności ukraińskiej na zachód, co uważam za wielką krzywdę.

Stary jestem i chcę umierać na swojej ziemi. Uważam, że słowa ministra Jarosińskiego nie były na wiatr rzucone, że krzywda nasza będzie wyrównana.

Rotko Jan

Do wiadomości;

1/ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Warszawa

2/ Prezydium Powiatowej Rady Narodowej

w Gorlicach, woj. Rzeszów

10

1956, 18 грудня, Гаврони Мале Волів-Сльонського повіту. - Скарга Пантелеймона Перегрима на дискримінаційне трактування Повітовою народною радою в Горлицях щодо повороту до села Черної

Jestem Łemkiem, wysiedlonym w 1947 r. na ZO ze wsi Czarna, pow. Gorlice. Pozostawiłem tam 11 ha ziemi i 5 mg lasu, dom mieszkalny i stodołę. Na ZO ulokowano mnie w domu poniemieckim, zniszczonym, który komisja uznała za niezdatny do użytku i kazała mi się z niego wyprowadzić, bo grozi zawaleniem. Budynków gospodarczych do dyspozycji nie mam, a chudobę muszę trzymać w tymże walącym się budynku mieszkalnym, w którym wraz z żoną i 5-giem dzieci mieszkam. Zdrowie w mokrych ruinach straciłem, jak i moja cała rodzina.

Mam prawo powrotu na Łemkowszczyznę, gdyż zachęca mnie, prócz mego tragicznego położenia na ZO, postawa Państwa, które dąży do naprawienia krzywd, jakiej zaznała zupełnie niewinna ludność Łemkowska.

Dom mój i stodołę Państwo rozebrało pod czas mego pobytu na ZO. Chciałem objąć inną gospodarzę po rodaku, który wyjechał do ZSRR, a na której siedzi osadnik, posiadający swoją gospodarzę w Stróżach, nazwiskiem Smiertka Antoni, a który własną gospodarzę oddał komuś w dzierżawę. Jest więc właścicielem dwóch gospodarzek.

Zwracałem się do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i do Prezydium P.R.N. w Gorlicach o umożliwienie mi zajęcia tego gospodarstwa polemkowskiego, na którym żeruje osadnik - odmówiono mi. Mianowicie, przedstawiciel P.P.R.N. w Gorlicach, ob. Długosz odpowiedział mi, że z powodu tego, że osadnicy rozebrali moje pole i nie mam zamieszkania w mojej wsi, nie mogą mnie tam wpuścić, abym mógł się pobudować. Gdy zwracałem się do wiceprezesa P.P.R.N. o umożliwienie mi wybudowania się na moim polu, odpowiedział mi, żebym się zwrócił do Nadleśnictwa, aby mi sprzedało drzewo na budulec.

Barna Piotr
wieś. Brzezница
pocz. Dobie Lub
pow. Krosno Odra
woj. Zielona Góra

Brzezница 2 II. 1957 rok.

Do

Komitetu C.P.Z.P.R. przez Zarząd Główny
Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego
w Warszawie
ul. Wiejska 14-17

Prośba

Ulniejszym zwracam się z prośbą do K.C.P.Z.P.R. o rozpatrzenie
mojej prośby w sprawie udzielenia mnie możliwości powrotu w swoje
rodzinne strony i ziemie nadane gospodarstwo rolne do woj. krakowskiego
pow. Nowy Sącz. pocz. Młuszyna wieś. Złochy nr. domu 108. Prośbę swą uodźwiałam
~~w listopadzie roku 1947 w parafialnym biurze, zastępcą przymusowo wysiedlony~~
przez Wojsko, razem z innymi ludźmi i osiedlony jestem na ziemach zachodnich
We wsi. Brzezница pocz. Dobie Lub pow. Krosno Odra. woj. Zielona Góra.
Prośbę swą motywuję tym że chcę się wnieść w swoje rodzinne strony
z powodu ciężkich chorób żony oraz mnie samego.

Proszę o jaknajszycbsze rozpatrzenie mojej prośby.
Barna Piotr.

A więc mało tego, że administracyjne czynniki sprzedały moje budynki, że pozwala się żerować na cudzej krzywdzie osadnikowi, który ma własną gospodarkę i w dalszym ciągu nieoficjalnie pozwala się na ruinę i sprzedaż naszych połemkowskich zabudowań /dowód: dn. 15. bm, rozebrał osadnik Siuta Stanisław i sprzedał szpichler Łemka Szpytka Jana z Czarnej/, mało tego, że jeździmy po kilka razy z ZO do Prezydium PRN w Gorlicach, bezskutecznie tracąc po kilkaset złotych na jedną podróż na to, aby nas wyrzucano za drzwi, nie chcąc z nami rozmawiać /dowód: Łemko Zabawski ze Stawiszy/, mało tego, że Prezydium podburza osadników, którzy sami to mówią /przykład: Łemko Łeżyńska; Stefania z Brunar/, aby się nie ruszali ze swoich gospodarstw, aby nie mieli możliwości Łemkowie powrócić na swoje, pomimo, że Łemkowie ci mają pisemne wyrażenie zgody od osadników, mało tego! Jeszcze trzeba żebrać Nadleśnictwo o wątpliwą pożyczkę, aby móc chyba na księżycu postawić sobie jakieś schronienie, i to z własnych lasów, które spływają, wycinane przez osadników! I oni mogą trzymać po 8 i więcej ha ziemi, chociaż przeważnie każdy ma swoją gospodarkę!

Jestem człowiekiem lojalnym, spokojnym. Nigdy nie byłem w kolizji z prawem i z Państwem. I teraz coraz większa krzywda i zła wola urzędników państwowych zmusza mnie do robienia skargi, do wołania o kardynalną sprawiedliwość, należą się każdemu człowiekowi na kuli ziemskiej, do apelowania do najwyższych w Polsce Ludowej władz Rządu o wgląd gruntowny w sposób wykonywania zarządzeń przez niższe czynniki administracyjne.

/.../ my, na gołych, mokrych ruinach bez pomocy, wśród szykan musieliśmy cierpieć po dziś dzień i dalej nie mamy zrozumienia ani najmniejszej dobrej woli wśród administracyjnych czynników.

Peregrym Pantelejmon

11

1956, 29 грудня, Вжезніца Коросно-Оджанського повіту. - Прохання Івана Яценіка, за посередництвом ГП УСКТ, до Центрального Комітету Польської Об'єднаної Робітничої Партії надати йому можливість вернутися до села Злоцького

Niniejszym zwracam się z prośbą do K.C. P.Z.P.R. o rozpatrzenie mojej prośby w sprawie udzielenia mi możliwości powrotu w swoje rodzinne strony i ziemię, gospodarstwo rolne, do woj. krakowskiego pow. Nowy Sącz pocz. Muszyna: wieś Złockie, Nr domu 11.

Prośbę swą uzasadniam następująco: w 1947 roku, z początkiem lipca, zostałem przymusowo wysiedlony przez Wojsko razem z innymi ludźmi, i osiedlony jestem na ziemiach zachodnich we wsi Brzeźnica, pocz. Dąbie Lubuskie, pow. Krosno Odrzańskie, woj. Zielona Góra.

Wyjazd swój w rodzinne strony uzasadniam na tej podstawie, że nam nie służy tutejszy klimat. Córki przez większy czas chorują, aniżeli są zdrowe, a żona jeszcze bardziej choruje i jest zupełnie niezdolna do pracy. Lekarze nie mogą ją wyleczyć, bo nie sprzyja zdrowiu nam tutejsze powietrze. Mi tak samo na zachodzie o wiele bardziej pogorszyło się zdrowie, przez co jestem bardziej stratny, bo muszę dużo wyłożyć pieniędzy na lekarzy,

Proszę przyczynnie rozpatrzyć moją prośbę.

Jaceniak Jan

1957

12

1957, 21 січня, Прушків Жаганського повіту. - Прохання Івана Турка, за посередництвом президії Воєвідської народної ради в Ряшеві, до президії Повітової народної ради в Горлицях за дозвіл вернутися на його господарство в селі Боднарці

Prośba o zwrot zabudowań gospodarskich i posiadłości ziemskich

W roku 1947 zostałem przesiedlony na Ziemię Odzyskane jako przesiedleńiec z Akcji „W”. Przesiedlony zostałem z Bednarki Nr. domu 88 gm. Lipinki, pow. Gorlice, gdzie pozostawiłem 12 ha ogólnej powierzchni areалу ziemi oraz zabudowanie gospodarczo-mieszkalne.

Na Ziemniach Odzyskanych mieszkam pod adresem w haśle wymienionym, na łasce młodych dzieci. Którzy są obarczeni dość liczną rodziną. Mówię to dlatego, że mieszkam i utrzymuję się z łaski dobrych ludzi, gdyż jestem zgrzybiałym starcem, liczę obecnie 75 lat i jestem wogóle już do żadnej pracy niezdolny.

Jak naprowadziłem wyżej, posiadałem odziedziczone w łasce gospodarstwo rolne, które stanowiło moją gwarancję w utrzymaniu na stare lata i na wypadek mojej niezdolności do pracy, a obecnie z powodu przymusowego przesiedlenia mnie, co uważam za nie zgodne i nie licujące z godnością człowieka, pozbawiono mnie wszelkich praw i środków do życia, i jakiegokolwiek zabezpieczenia na stare lata.

W miesiącu sierpniu byłem osobiście w mojej rodzinnej wsi Bednarce i w Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Gorlicach, gdzie też zwracałem się z ustną prośbą o zwrócenie mi moich własnych posiadłości ziemskich i zabudowań gospodarczo-mieszkalnych, które w tym czasie znajdowały się w stanie możliwie dostatecznej używalności. Otrzymałem w tym czasie bezpośrednią ustną odpowiedź, że obecnie budynek gospodarczo-mieszkalny użytkuje osadnik, którego nie można usunąć z tego budynku, a osadzić właściciela, jakim ja jestem.

W parę dni później, po moim powrocie do swego obecnego miejsca zamieszkania, jednak dowiedziałem się, że zabudowanie to zostało sprzedane przez Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Gorlicach i rozebrane, co uważam, że tego rodzaju postępowanie koliduje z godnością władzy i działa tylko na szkodę Polski Ludowej.

Wobec tego proszę uprzejmie o rozpatrzenie sprawy i wydanie mi pozwolenia na powrót w moje rodzinne strony i zwrot mi moich własnych posiadłości ziemskich oraz oraz zabudowań gospodarczo-mieszkalnych, które własnymi siłami i z własnych funduszy ciężko zapracowanych budowałem i w ten sposób umożliwić mi byt i zapewnić minimum egzystencji w utrzymaniu na stare lata.

W końcu uważam za stosowne nadmienić, że zwracałem się już z prośbą do władz kompetentnych o przyznanie mi renty starczej i zabezpieczenie mi w ten sposób egzystencji na stare lata, lecz, na żal, muszę stwierdzić, że otrzymałem odpowiedź odmowną. Więc zapytuję: gdzie mam szukać sprawiedliwości i ostatecznego załatwienia mojej tak ciężkiej i bolesnej sprawy obywatelskiej?

Turko Jan

13

**1957, 28 січня, П'єкари Тшебницького повіту. - Прохання Євстахія Дримуха до
ПП УСКТ сприяти йому в триманні дозволу на повернення в село Горянку**

W 1947 r. ja i moja rodyna w związku z akcji „W” zostaliśmy przeseleni z села Gorzanka, powiat Lesko, wojew. Rzeszów do teperisznoho місця перебування: село Piekary, powiat Trzebnica, wojew. Wrocław, W seli Gorzynka połyszyw ja i moja żinka majno, a imenno rilu, gospodarški budynek. Po naszym wyjizdi mij budynek zostaw rozibranij, odnak budynek mojeji żinky stoit do nynisznoho dnia nenaruszenyj.

W naslidok peremin, jaki zaistnuwały w żowtni c.r. w Polsce, zwrnuwś ja do Prezidii Powit. Nar. Rady w Lesku o udińnienia meni zizwolennia na poworot na swoju ridnu zemlu. Na ce oderżaw ja widpowid z 19 weresnia 1956 Cz. PZR 19-VI-28/56, kotre w załuczenni peresyłaju. Na ce wysław ja pyśmo z 1 hrudnia 1956, kotre riwnoż peresyłaju w ciły orientacji. W naslidok ceho pyśma oderżaw ja widpowid /kotru riwnoż załuczaju/ z 2 sicznia 1957.

Wychodyt, otże, szczo meni zamkneno dorohu do poworotu do swoich storin, mym szczo załyszyw ja w swoim seli i zemli, a żinka moja, krim zemli, takoż i gospodarški budynek, z kotrych teper korzystaє osadnyk /Polak/, kotryj widhrożujetsia meni, szczo nakołyb ja wernuw, to win zarubaje mene sokyroju,

Do teperisznojji pory osadnyk cej ne posidaw jeszcze aktu nadania na moju i mojeji żinky zemlu i hispodarški budynek i, zdajetsia, szczo doperwa teper, koły ja poczaw staratys o poworot do swojoho seła, i oderżaw zizwolennia na powernennia meni mojeji hospodarky, osadnyk cej oderżaw, prawdopib-dibno, akt nadandia na moju hospodarku. Poza jak ne baczu wże inszoji dorohy w tomu, szczo by wyjednaty dozwił na poworot do swojoho seła i powernennia meni mojeji hospodarky, zwertajuś otsym do Tebe, Hołowna Uprawo, dopomohty meni w mojjj sprawi.

Z należnoju poszanoju
Eustachy Drymucha

14

**1957, 4 лютого, Міковіце Намислівського повіту. - Прохання Андрія Слезьона до
Центрального комітету ПОРП видати дозвіл на поворот у село Богушу**

Ponizej podpisany Slezion Andrzej, wysiedlony w ramach akcji „W” ze wsi Bogusza, pow. Nowy Sącz, woj. Kraków, a obecnie zamieszkuję na ziemiach Zachodnich we wsi Mikowice, pow. Namysłów, woj. Opole, zwracam się z gorącą prośbą do K.C. P.Z.P.R. o wydanie mi zezwolenia na powrót do swego rodzinnego miejsca zamieszkania i do prawa odziedziczenia swego ojcowskiego gospodarstwa, na którym moi ojcowie i praoojcowie pracowali i żyli od nie znanych lat i nie spotkała ich taka krzywda, jak mnie w 1947 roku, że zabrano mnie moją ojcowiznę i prawo własności. Konstytucja PRL mówi nam, że wszyscy obywatele niezależnie od narodowości, mają prawo do zajmowania stanowisk we wszystkich dziedzinach życia kulturalnego i społecznego. Więc dlaczego ja jako mniejszość narodowa nie mam /prawa – B.H./ dziedziczenia swego rodzinnego gospodarstwa, z którego ja się nie wypisał i nikomu nie zapisał?

W związku z zmianami, jakie zostały popelnione w okresie dyktatury stalinowskiej, tj. w okresie kultu jednostki, zwracam się o sprostowanie wyrządzonej mi krzywdy i oddanie mi własnego gospodarstwa.

Slezion Andrzej

15

1957, 7 лютого, Млин Гродзький. - Прохання Івана Лукашука до УСКТ поінформувати його про способи отримання дозволу на повернення собі майна й поворот у рідне село

Zwracam się do Was z prośbą w sprawie niżej opisanej. Mówi się teraz, że można już Ukraińcom powracać na swoje rodzinne gospodarstwa, jeżeli nie są przez nikogo objęte. Otóż gospodarka, z której pochodzi moja żona jest w takiej sytuacji: ziemia leży odłogiem, a budynki są rozebrane i dom jest w drugiej wiosce, w którym mieści się świetlica. Czy nie można się ubiegać o zwrot tego budynku. Przecież państwo wzięło, niechaj państwo zwróci, i tu już nie ma do czynienia z prywatnym osadnikiem.

Bardzo Was proszę, poinformujcie, czy to jest możliwe i gdzie to się udać, do jakich urzędów. Pochodzę sam z woj. Lubelskiego, pow. Biała Podlaska. Przepraszam, że piszę nie po ukraińsku, bo nie mam takiej wprawy.

Łukaszuk Jan

16

1957, 12 лютого, Каміце Мілицького повіту. - Прохання Марії Малець до Центрального комітету ПОРП дати їй дозвіл вернутися в село Долгобичів

Dnia 18 czerwca 1957 r, bez żadnego wyroku sądowego, a przede wszystkim bez żadnej winy z mej strony zostałam wysiedlona przez Organy dawnego Ministerstwa Bezpieczeństwa. Czynem tym popełniono i wyrządzono mi krzywdę moralną i materialną. Przede wszystkim pozbawiono mnie własności ojcowskiej po rodzicach, składającej się z 8 ha ziemi oraz kompletu urządzeń gospodarskich i budynków. Ziemia była obsiana w całym areale. Przywieźli mnie na Ziemię Zachodnie do P.G.R. Kamice, pow. Milicz, woj. Wrocław. Przez cały okres swego pobytu pracuję w P.G.R. Kamice, pow. Milicz.

Pszekładając powyższe dane, proszę o zezwolenie mi na powrót do mej rodzinnej miejscowości Dołhobyczów, pow. Hrubieszów, woj. Lublin oraz proszę o zwrot gospodarstwa stanowiącego moją własność. Moje mieszkanie kryte blachą dokładnie nie wiem, kto teraz w nim mieszka. Mnie dobrze żyć na Ziemiach Zachodnich, ale bym chciała się wrócić na swoje rodzone miejsce, tam była wychowana, tam mój dziadek żył i ojciec żył, i ja pragnę tam żyć w dalszym ciągu, i pracować, i tam umrzeć w rodzonej ziemi.

Ustawa o Amnestii, gwarantująca odszkodowanie ludziom, których przestępstwa były popełnione i udowodnione, powinna być również częścią serdeczności dla mnie. Opieram się również na deklaracji Premiera, pszedłożonej sejmowi o wynagrodzeniu popełnionych kszzyd i strat. Będąc na Ziemiach Zachodnich pszeszło 9,5 lat pszez cały okrys swego pobytu uczciwie pracowałam dla dobra P.R.L.

Proszę o szybkie i sumienne rozpatrzenie sprawy

z poważaniem
Malec Maria

17

1957, 14 лютого, Поліхно Старе Гожів-Великопольського повіту. - Відповідь Томи Риствея президії повітової Народної Ради в Новому Санчі на невирішення його прохання про поворот

W odpowiedzi na Wasze pismo /znak S.A. P. 115/56 z dnia 24 stycznia 1957r. pytam się P.P.R.N. w Nowym Sączu, od kiedy osadnik jest właścicielem mojego majątku, którego nie sprzedałem ani nie opuściłem, tylko mnie z niego nieprawnie siłą wyrzucono. Od kiedy gospodarki małe i średnio rolne podlegały reformie rolnej, tym bardziej, że Reforma Rolna zakończyła się w 1946 r., a nas wyrzucono w 1947 r.

Nadmieniam przy tem, że byłem tam na miejscu i widziałem wszystko, jaką politykę prowadzi P.P.R.N. w Nowym Sączu co do wysiedlonych, prowadzi się wrogą propagandę, nastawia się wrogo ludność miejscową do mniejszości narodowej, wprowadza się nienawiść, szowinizm, rasizm i t.p. oraz utrzymuje się w dalszym ciągu stalinizm. A robią to ludzie, którym zależy na tym i mają w tym swój cel. Pisma kierują odmownie do nas, nie dają władzom centralnym do wiadomości, tylko zatrzymują u siebie, aby nas w dalszym ciągu tumanić i zbijać z drogi. Władze centralne oraz wojewódzkie nie wiedzą o niczym. Dlaczego inne powiaty i województwa podchodzą do tej sprawy inaczej, uczciwie, życzliwie i w miarę możliwości dają zezwolenia na powrót bez zastrzeżeń i idą jeszcze daleko z pomocą, a Nowy Sącz wbrew odwrotnie stawia upartego kozła, czym daje do zrozumienia, że my w państwie nie mamy żadnych praw, pozbawiono nas własności i koniec. Wobec tego zwracam się do P.P.R. Nar. w Nowym Sączu o konkretną odpowiedź, co mam dalej robić, ponieważ ja stanowczo od swojej własności nie odstąpię i sprawę kieruję na drogę sądową.

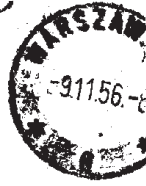
Rystwej Tomasz

18

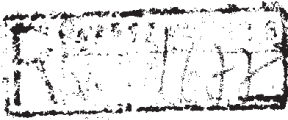
1957, 15 лютого, Ліпки Вельке Гожів-Великопольського повіту. - Прохання Семена Потоцького до Центрального комітету ПОРП дозволити йому вернутися до села Шимбарку

/.../ Proszę o wydanie polecenia władzom terenowym w Gorlicach przyznania mi prawa własności oraz zezwolenia na powrót wraz z rodziną na swoją własność dziedziczną z dziada pradziada w Szymbarku Doliny, pow. Gorlice, na swoją ojcowiznę, z której mnie wyrzucono, a do dnia dzisiejszego nie wiem za jaką karę. W czerwcu 1947 roku przyjechało do naszej wsi Wojsko Polskie K.B.W. i wydało rozkaz spakowania swoich rzeczy oraz zabrania inwentarza żywego i w przeciagu 24 godzin opuścić swoje ojcowskie ciężko zapracowane progi, swój majątek pozostawić na pastwę losu i iść z rodziną tułać się świecie. Przywieziono nas do Gorzowa Wlkp. i osiedlono na gospodarstwie poniemieckim w Lipkach Wielkich i przydzielono nam 2 hektary ziemi oraz pół gliniany budynek mieszkalny.

Majątek mój, pozostawiony w Szymbarku Doliny, składa się z domu mieszkalnego, krytego blachą, stodoła, obora oraz 5,20 ha ziemi. Na tych terenach nie jesteśmy w stanie żyć, gdyż ja i cała rodzina ustawicznie chorujemy, a to ze względu złego powietrza, jakie tutaj jest. Byliśmy przyzwyczajeni do suchego ostrego powietrza górskiego, górskiej źródlanej wody, której tutaj brak, co odbija się niesamo-

Ob.
Stefan Makuch
ul. Filtrowa 7. m. 8.
Warszawa

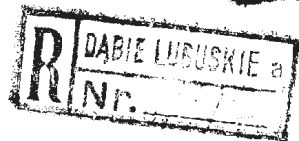

Do

Komitetu C. P. Z. P. K. przez Za
główny Ukraińskiego Towarzystwa
Spoleczno Ukraińskiego
w Warszawie
ul. Wiejska 14-17

Expres

wicie na naszym zdrowiu. Tak że lekarze zalecają nam stanowczo zmianę klimatu. Na dowód prawdziwości mogę przedłożyć na żądanie zaświadczenie lekarskie, stwierdzające konieczność zmiany klimatu, gdyż cierpimy na reumatyzm, serce, tarczycę i.t.p.

Wobec powyższego proszę bardzo o rozpatrzenie mego podania i przychylnie załatwienie, abym mógł w najbliższym czasie wyjechać na swoje gospodarstwo tak jak charuję, a pracować wydajnie dla korzyści własnej oraz naszej Ludowej Ojczyzny.

Semen Potocki

19

1957, 16 лютого, Соботисько Олавського повіту. - Прохання Марії Гузьо за посередництвом ЦК ПОРП, до І секретаря Владислава Гомулки сприяти її поверненню до рідного села Грабівця.

Niniejszym Bardzo uprzejmie proszę o zezwolenie mi na powrót do miejscowości Grabowiec, powiat Radymno, województwo Rzeszów. A prośbę swą motywuję następująco.

W wyżej wymienionej miejscowości posiadam 14 morgi gruntu ornego oraz budynki t.j. dom mieszkalny, stajnię i stodołę. po wysiedleniu mnie w roku 1947 gospodarstwo to zostało przydzielone ob. Józefowi Czerepak, ktury w moich budynkach mieszka.

Ob. Józef Czerepak oświadczył mojej córce Julii Huzio, ktura z początku lutego była uniego w Grabowcu, że po żniwach tego roku 1957 opuszcza to gospodarstwo, przynosząc się do swego własnego domu, ktury wybudował w mieście, w Radymnie. Dalej oświadczając Józef Czerepak, jeżeli matka pani była właścicielką tego gospodarstwa, to niechże robi starania o zezwolenie jej na powrót do Grabowca na swoje gospodarstwo, ja zaś przyrzekam, że po żniwach całe gospodarstwo wraz z budynkami oddaję matce w posiadanie.

Również oświadczam, że jedyny mój syn Huzio Michał został w 1945 roku zabity na froncie pod Krosnem w woj. rzeszowskim. Mój mąż zaś umarł w 1951 roku w Sobocisku. Gospodarkę pozostała o obszarze 5,5 ha. zajmuje się tylko niezamężna dotąd córka Huzio Julia lat 47. Ja zaś, Huzio Maria, lat 78, nie jestem zdolna do żadnej pracy.

Ponadto nadmieniam, że w miejscowości w Grabowcu, pow. Radymno, do której proszę o powrót, mieszka moja córka zamężna Ahafia Bregin z mężem Grzegorzem Bregin, którzy by to pomagali w pracy na gospodarstwie i opiekowali się mną.

Otóż jeszcze raz bardzo uprzejmie proszę o zezwolenie mi na powrót do miejscowości Grabowiec, pow. Radymno, woj. rzeszowskie.

Huzio Maria

19a

1957, 27 березня, Варшава. - Відповідь ГП УСКТ Марії Гузьо на її прохання сприяти поворотові до рідного села

Ваше подання вислали ми до І секретаря ЦК ПОРП Владислава Гомулки. Зазначуємо, що, згідно з обов'язуючими законами, повітова рада в Радимні зверне лише тоді Вам господарство, коли Осип Черепак зречеться його на Вашу користь. Може він зречтисся поля на Вашу

користь у нотаря нотаріальним актом /це було б ліпше/ або піти з Вами до повітової ради в Радимні й на письмі це зробити. Зараз згода осадника в одинокою можливістю звороту Вам господарства,

З щирим привітом
Головне правління УСКТ

20

1957, 19 лютого, Дзержув Гожів-Великопольського повіту. - Прохання Федора Пастернака до Центрального комітету ПОРП дозволити йому вернутися в село Мушинку

Proszę o wydanie polecenia władzom terenowym w Nowym Sączu przywrócenia mi prawa własności oraz wydanie zezwolenia na powrót do swej rodzinnej miejscowości Muszynki Nr. 109, pow. Nowy Sącz. Prośbę swą uzasadniam tym: w dniu 27.VI.1947 roku przyjechało do naszej miejscowości Wojsko Polskie /KBW/ i dało rozkaz do natychmiastowego spakowania swoich rzeczy oraz zabrania inwentarza żywego i w przeciągu 24 godzin opuścić swoje rodzinne progi, swój majątek z dziada pradziada. Czym wyrządzono nam bardzo wielką krzywdę moralną, jak też i materialną. Czytałem w prasie, słuchałem w radiu, że wyrządzone krzywdy mają być naprawione.

A zatem udałem się wraz z innymi do swej rodzinnej miejscowości, jak również i do powiatu Nowy Sącz, ażeby jakoś z tym załatwić, ale coś w powiecie jest straszne nastawienie co do naszego powrotu. Jeżdżą panowie z powiatu po wsiach, nastawiają ludność wrogo, nakazują pisać różne podania i anonimy pod naszym adresem, wysyłać do władz, ażeby tym sposobem nas tam nie dopuścić.

Uważam, że władze centralne będą w stanie zbadać dokładnie tą sytuację, ażeby dojść do prawdy i położyć kres tej nienawiści. A wyrządzone nam krzywdy rządami przeszłości niewinnym ludziom naprawią. Tym bardziej, co czytałem ostatnio w prasie i słyszałem przez radio, że i w Z.S.R.R. naprawiono krzywdy ludności, wyrządzone rządami Stalina i zezwolono im na swoje powrócić.

Wobec powyższego zwracam się z uprzejmą prośbą do Władz Centralnych o sprawiedliwe i rozsądne rozpatrzenie mej prośby i przyczynne jej załatwienie.

Pasternak Teodor

21

1957, 21 лютого, Польшвіца Олеського повіту. - Прохання Анни Брошко до ГП УСКТ сприяти її поворотові до села Корчови

Я, як багато інших українців, в 1947 році зісталам виселена разом з мужем на Захід, де початково замешкалам в Дзевенмліне, пов. Міліч. І ту, коли іще могли, то разом з мужем працювалисмо і так собі жили. Пізніше, в 1953 р. виїхалисмо до Польшвіци, пов. Олава, вої. Вроцлав, де до цього часу працювалисмо в колгоспі. Але тепер колгоспи розв'язали і ми немаємо де подітєся. На господарці також вже немаємо сіли працювати, бо маємо обоє по 75 літ, а,подругому, хотя бим хтіла взяти госпударку, то не можу, бо тут вже нема госпударок, а сама мешкаю на школі.

Коли я довідалася, що вертатись в свої сторони, то зачалам старатись, щоб мені дозволили вернутись до дому, до села Корчова, то мені відповіли з ГПРН в Радимні, що мою госпударку віддали на скарб пансьтва. А тепер мешкає на ній мій сусідка, котра тепер хочи розбирати мою хату.

Дуже прошу Головне Правління порадити і допомогти мені, що я тепер маю робити. Син мій загинув на війні, а мене, стару, вивезли на Захід, так що тепер немаю де дожити. Прошу о листовну відповідь.

Брошко Анна

22

1957, 1 березня, Гурово Ілавецьке. - Прохання Болеслава Гамулки до ГП УСКТ помощи стримати вирубування його лісу в селі Футорах

Звертаюся з проханням прийти мені з поміччю задержання вирубу дубів з мого господарства в селі Футори, гр. Олешіці, пов. Лубачів, звідкіля я зістав з сімею виселений в 1947 р.

Я, бувши в Футорах 26.11.57р., побачив, що вирубують на могому полі дуби, вже зрубали 10 шт. Я хвилево задержав дальший вируб. Тепер я звертаюся до Вас, щоб Ви мені в цій справі помогли. Надміню, що в тій справі і в справі повороту на свою господарку нині вислаю письмо до Міністерства Внутрішніх Справ.

Там, на мойй господарці, живе гр. Гацек Владислав з села Мігувка, пов. Тарнів, котрий має своє власне господарство в селі Мігувка і, як поінформували мене мої знайомі в Футорах, то він має замір опустити моє господарство і вертати на своє.

Прошую в тій справі о поміч.

З поважанням
Гамулка

23

1957, 7 березня, Варшава. — Супровідний документ ГП УСКТ до заяв депортованих українців до Центрального комітету ПОРП з проханнями за дозвіл вернутися в рідні села

Zarząd Główny Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego przedstawia w/g właściwości podania ob.ob.

1. Krynickiego Michała, zam. we wsi Jaroszkówka, pow. Złotoryja
2. Smetany Szymona, zam. Jaroszkówka, pow. Złotów
3. Najki Szymona, zam. Jaroszkówka, pow. Złotoryja
4. Krajniaka Kiryła, zam. Golszówka, pow. Złotoryja
5. Romaniaka Ignacego, zam. Jaroszkówka, pow. Złotoryja
6. Łajusa Andrzeja, zam. Jaroszkówka, pow. Złotoryja
7. Barny Szymona, zam. Jaroszkówka, pow. Złotoryja
8. Romaniaka Wasyla, zam. Jaroszkówka, pow. Złotoryja
9. Romaniaka Michała, zam. Jaroszkówka, pow. Złotoryja
10. Lizunia Sergijusza, zam. Bogustyyce, pow. Oleśnica Śląska
11. Pempki Katarzyna, zam. Rzędziszowice, pow. Trzebnica
12. Tywończuka Jana, zam. Rzędziszowice, pow. Trzebnica
13. Szydłós Ewy, zam. Osiek Mały, pow. Milicz
14. Nowosada Jana, zam. Osiek Mały, pow. Milicz
15. Tryndy Olgi, zam. Osiek Mały, pow. Milicz

16. Kalitki Jana, zam. Osiek Mały, pow. Milicz
17. Michalczuka Aleksandra, zam. Osiek Mały, pow. Milicz
18. Sawy Aleksandra, zam. Bożencin. pow. Milicz
19. Hnatysiaka Antoniego, zam. Brzozowiec, pow. Namysłów
20. Chomiaka Damiana, zam. Powidzko, pow. Milicz
21. Drużyńskiego Ignacego, zam. Ruda Żmigrodzka, pow. Milicz
22. Panasiuk Józef, zam. Krepcewo, pow. Pyrzyce
23. Milczuk Leon, zam. Rzeplino, pow. Pyrzyce
24. Tyliszczuk Szymon, zam. Pożrządło, pow. Świebodzin
25. Tupaka Jana i Wawrynczuka Dymitra, zam. Niezgodą, pow. Milicz

z prośbą: o wzięcie pod uwagę całokształt sprawy, a szczególności szkód, jakie powstają dla gospodarstwa społecznego na skutek wysiedlenia petentów /zabudowania są rozbierane względnie niszczone przez osadników, a pola leżą odłogiem, gdyż osadnicy, przeważnie z pobliskich wiosek, posiadają przeważnie swoją własną gospodarkę i po wysiedlonych, i dlatego jedną zaniedbują/ oraz ogólnego stanu zdrowotnego petentów w skutek zmiany klimatu i zwrócenie się do Ministerstwa Rolnictwa, jako do właściwego naczelnego organu administracji państwowej, z wnioskiem o:

1/ uchylenie na podstawie art. 102 pkt. 1 i 2 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22.III. 1928 r. o postępowania administracyjnym /Dz.U.R.P.Nr. 56 poz. 541/ decyzji właściwych PPRN: o przejęciu - na mocy art. 1 dekretu Rady Państwa z dnia 27.VII.1949 r. - gospodarstw petentów na własność Państwa i rozdysponowaniu ich na rzecz osób trzecich na mocy dekretu Rady Państwa z dnia 6. IX. 1944 r. /Dz.U.R.P. z 1945 r. Nr.5 poz. 150 przeprowadzeniu reformy rolnej oraz 2/ o zwrot petentom ich gospodarstw. O sposobie załatwienia załączonych prośb uprzejmie prosimy zawiadomić nas.

Generalny Sekretarz
Olga Wasylków

25

1957, 14 березня, Фригново Острудзького повіту. - Прохання бувших мешканців Річці до віце-міністра рільництва Ягельського отримати землю та дозвіл вертатися в рідне село

My, niżej podpisani obywatele Polski Ludowej, wysiedleni w 1947 r. ze wsi Rzeczyca, p-ta Olhówek, pow. Tomaszów Lubelski - pragniemy wrócić do naszej rodzinnej wsi. Zabudowania nasze zostały przez wojsko w 1946 r. spalone. Ziemia została przydzielona pod PGR Dębina, obecnie chce PGR pole oddać na własność indywidualnym gospodarzom.

Uprzejmie prosimy obywatela ministra o zezwolenie na powrót do wsi Rzeczyca i o wydanie polecenia Zarządowi Zespołu PGR w Dębiniu o wydzieleni dla nas 200 ha gruntów /ziemi ornej, łąk i torfowisk/ z gruntów leżących we wsi Rzeczyca, pow. Tomaszów. Zamieszkamy u sąsiadów Polaków i będziemy budować się¹.

Podpisy petentów

Kluczkowski Maksym, Kluczkowski Jan, Burda Michał, Błajda Jan, Szum Bazyli, Michalina Kuszka, Pirożek Grzegorz, Kluczkowski Bazyli, Martyn Michał, Duńczak Bazyli, Chrystyna Elias, Kluczkowski Miron, Paska Stefan, Kaczor Michał, Hołówko Bolesław, Onupa Jan, Szum Jan, Sawicka Tekla, Kluczkowski Mikołaj, Kluczkowski Łukasz, Wojtowicz Jan, Burda Konstanty, Kinach Stefan

¹ У подальшому аргументація ідентична з представленою в проханні мешканців Ямни Долишньої. Дати виникнення письм, а також графіка й тип машинкової черенки свідчать про спільне (незнане) джерело створення документів.

26

1957, 14 березня, Глогово Моронзького повіту. - Збірне прохання бувших мешканців Ямни Долішньої до віце-міністра рільництва Ягельського за дозвіл вертатися в рідне село

Мы, obywatele Polski Ludowej: 1/ Jan Sawczak, 2/ Mikołaj Jasiewicz, 3/ Hamelak Dymitr, 4/ Danko Wasyl, 5/ Maryniak Marian, 6/ Artym Maria, 7/ Bobko Paweł, 8/ Hrabelski Dymitr, 9/ Bobko Ewa, 10/ Piskor Michał wysiedleni w 1947 r. ze wsi Jamna Dolna - pta Rybotycze, pow. Ustrzyki Dolne - obecnie zamieszkali w różnych miejscowościach powiatu Moraґ, woj. Olsztyn, pragniemy wrócić do swej rodzinnej wioski Jamna Dolna, pow. Ustrzyki. Zabudowania nasze są rozebrane, pole jest przydzielone do PGR, lecz leżało jeszcze w 1956 r. odłogiem. Na nasze podanie PPRN w Ustrzykach zawiadomiło nas, że gotowe jest wydzielić część areалу PGR, obecnie zaś zawiadomiło nas, że PGR będzie samo gospodarować na tych gruntach i chce przydzielić nam grunty w innych wioskach,

Z tych względów zwracamy się do Obywatela Ministra o wydanie polecenia podległemu Zarządowi Zespołu PGR w Ustrzykach Dolnych o wydzielenie 150 ha gruntów - ziemi ornej i lasów chłopskich - które, jeszcze w tym roku zobowiązujemy się zagospodarować.

Zaznaczamy, że odrazu przystąpimy do budownictwa własnym kosztem domów mieszkalnych -do czasu wybudowania domów zamieszkamy u znajomych Polaków z sąsiednich wiosek, którzy złożą oświadczenia na piśmie u notariusza lub w Gminnej Radzie, że przyjmują nas z rodzinami na mieszkanie do chwili wybudowania się.

Zaznaczamy, że na naszym powrocie Państwo nic nie straci, gdyż zagospodarowujemy nieużytki, a gospodarstwa na Ziemiach Odzyskanych odrazu chcą zająć sąsiedzi lub mogą na nich być osiedleni repatrianci.

Prosimy Obywatela Ministra o szybkie załatwienie sprawy, gdyż już wiosna się zbliża, a my chcemy wracać i zasiewać swoje pola.

Za wyżej wymienionych obywateli podpisali
Jasiewicz Mikołaj i Jan Sawczak

27

1957, 27 березня, Ярослав. - Відповідь президії Повітової народної ради в Ярославі П. Ситкової на його прохання повернути йому господарство в селі Коріниці

W załatwieniu prośby Obywatela, skierowanej do tutejszego prezydium w sprawie zwrotu gospodarstwa we wsi Korzenica, powiat Jarosław Prezydium Powiatowej Rady Narodowej zapodaje, że gospodarstwo Obywatela przejęte zostało na rzecz Skarbu Państwa jako nie pozostające w faktycznym władaniu właściciela, a następnie na prawie własności rozdysponowane na rzecz rolników wsi Korzenica.

W tym stanie rzeczy Prezydium PRN nie znajduje podstaw prawnych do zwrotu omawianego gospodarstwa.

Za Prezydium Rady Narodowej
/-/ Bielecki Augustyn
członek Prezydium

Милостиво 2/11 1956 р.

392

Відомо
29/11/56

Птоваришу Матух.

Стиму до Вас про свою справу о поверієна на старе місце був у Вас в тій справі. 19/11 56р. про все я Вам розказав, а Ви мене похирували що як само зробити, но і в се радіо жінка подана до суду о потвердження спадку по свої мамі. то інше право документа не отримала, став. а нехато, аж тут дратало місце 2/11 56 з ліської повіданьє мене від Нвасижури щодо я повертаю до ліська. пишу мамі що Ви Мов Матух були в ліську і цю справу залаїтвили, і кадали написати до мене о поворот до ліська, і він мене написав але ми це правда то а не знаю. На его місце я не можу ікати до дану і таму Вас повіданьє. Рівнож звертаю ся з просьбою Мов. Матух до Вас о порядку що само робити? де само я ікати ми на Тогисоне до свої мамі а ми тій що сидить в май каті с повіданьєні оступена моеї мамі, ми до ішної мамі а само ікати до ліська чи може мене ітась повіданьє в тій справі, з ліської влади. За Ваше стараньє дуже красно Вам подаву спадато, а на більшину віданісьє нехато. З Повараньєм. Гурмо Мудрий.

28

1957, 28 травня, Бжезе Члухівського повіту. Прохання Марії Костів до УСКТ сприяти їй у повороті до рідного села Воля Михова

Прохання

Звертаємось до Вас, Український допомогивий комітет, з проханням о зіволена виїхання на рідну землю, тому що тут, на західній землі, не пасує нам повітря, де я старенька осталася вдова, мій муж, як тільки приїхав ту, на захід, то зараз зачав хорувати, тому що приїхав з доброго повітря на згнило і заостре для него було це повітря. То цілий час хорував і їздив по шпіталах і лікарях, я всі сили і свій труд посвятила для него, аби його вилічити і щоб ми обое вернулись на рідну землю, а тим часом він мені помер, і також і я хорію і видаю останний гріш на лікарів та лікарства, а я стара вдова, тут на пустині не можу жити, бо далеко віт села де тільки вітер звивав піском і засипув очі, і забирав збіжя з поля далеко в ліса, і так далеко мушу ходити по воду, биру з рову плачаного. вона смердяча і нездорова, я слаба і вже неможу жити і вивязуватись з обовязків, які накладай на мене Паньство, а тому хочу рештками сил вернутись на рідну землю і там зложити свої старі кости, бо я ся там тяшко наробила і наносила каміня на хату і наколіньковалам ся вколо неї і неоден камінь двигала своїми руками і облпіла її глиною, а тим часом нас вигнали на чужу землю, де чоловік мусить оганятись з диками. Я їздила до рідного села і серце мене стиснуло, колим відихнула свіжо рідним повітрям, як споглянула на рідну хату, то залялам ся слезами, як побачилам чужих людей в своїй рідній хаті, спиталам ся їх, чи можу вернутись, то казали, що можу, вони заберуть вівці де далі, а ту можу замешкати. Отут звертаюсь до Вас, український комітет, аби ви мені допомогли вернутись на рідну землю, Волю Михову по Лісько

Костів Маря

29

1957 14 червня, Варшава. - Відповідь міністра С. Ткачова щодо прохання П. Ситка повернути йому господарство в Коріниці

W odpowiedzi na pismo Obywatela z dnia 15. V. 57 r. w sprawie zwrotu gospodarstwa we wsi Korzenica, informuję po uzyskaniu danych od inspektora Urzędu Rady Ministrów, który stwierdził na miejscu, że omawiane gospodarstwo zostało rozdysponowane na rzecz osadnika - wobec takiego stanu rzeczy Wasza sprawa nie może być załatwiona pozytywnie.

Pełnomocnik rządu
do spraw zagospodarowania terenów
południowo-wschodnich
Stanisław Tkaczow
wiceminister

29а

1957, 13 жовтня, Краснолонка Гурово-ілавецького повіту. -Звернення Петра Ситка до ГП УСКТ у справі повороту на Рідні землі

Звертаюся до Вас з запитанням: що я маю даліше робити? На господарці, яку маю в повіті Гурово, даліше не можу працювати. Дім, у якому мешкаю, знищений кулями в часі війни, так що може в кожній хвилині завалитися. Повигинані стіни треба було попідперати, а коли б буря, то ми всі кочуємо в саді під грушею. Дім не надається до ремонту. Стодоли не маю. Так даліше жити не можу.

Про повернення до села Коринця стараюся вже два роки, паперів маю багато, а дозволу не маю. Жінка моя була в Коринці й бачила, що з мого знищеного господарства зробили громадське пасовисько. Таке саме є з моїми 44 сусідами. Сади дуже знищені. Подання лежать у Ряшеві, Ярославі, Головному правлінні і в міністра Ткачова, а я, як мучився, так і мучуся. Поможіть мені вернутися на свою рідну землю.

30

1957, 16 грудня, Урово Моронзького повіту. - Звернення Михайла Гойдича до ГП УСКТ, щоб, у зв'язку з негативним ставленням польської людности в місцях переселення, сприяти поверненню українців на рідні землі

Zwracam się z prośbą do Z.G. U.S.K.T. o rozpatrzenie sytuacji, jaka zaistniała na terenie pow. Morağ, woj. Olsztyn. W dn. 15.XII.1956 r. w Morağu odbyło się zebranie, organizowane przez Pow. Komitet U.S.K.T., na zebraniu tym było zbyt mało Ukraińców. Powodem słabej frekwencji jest antagonistyczny stosunek G.R.N. naszego powiatu do Ukraińców, gdyż ani jedna G.R.N. nie powiadomiła Ukraińców, zamieszkałych na jej terenie, o terminie zebrania. Np. w G.R.N. Boreczno mieszka wielu Ukraińców, a nikt z nich nie został powiadomiony, pomimo iż termin zebrania był wiadomy pracownikom P.G.R.N. / otrzymali telefonogram z Morağa/. Oni to przez swój antagonistyczny stosunek do Ukraińców nie podali wiadomości o zebraniu.

Proszę Z.G. U.S.K.T. o zajęcie się tą sprawą, gdyż ja, podobnie jak wielu moich sąsiadów i rodaków, uważamy ten stan rzeczy za krzywdzący nas, Ukraińców, i przekreślający nasze uprawnienia, stawiające nas na równi z Polakami.

Uważam, że najlepszym dowodem równouprawnienia będzie, jeżeli K.C. P.Z.P.R. i Rząd P.R.L. podejmą uchwałę o naprawieniu krzywd wyrządzonych Ukraińcom, i dadzą nam możność powrotu na zabrane nam gospodarstwa w Rzeszowskim i Lubelskim, a także wskażą zmienić swój stosunek tym obywatelom Polski, którzy jeszcze żyją w duchu nacjonalizmu do Ukraińców.

P.S.

Zawiadamiam Z.G. U.S.K.T., że prośbę analogicznej treści wysłałem do K.C.P. Z.P.R. Proszę o odpowiedź.

Michał Gojdyz

30а

1957, 25 березня, Варшава. - Відповідь ГП УСКТ М. Гойдичеві на його звернення щодо повороту українців на Рідні землі

Всім є знане, що певна частина польського населення, а навіть деколи і службовців ставиться вороже до відродження українського життя в Польщі. Ми не повинні цим знеохочуватися, протівно - повинні ми старатися всі, на кожному місці, в кожній місцевості своєю працею та добрим співжиттям навіть з лихими людьми вибороти для себе пошану, тоді будуть з нами рахуватися так на Заході, як і в наших рідних сторонах.

Зараз немає ще закону, котрий давав би виселеним право повертатися на свої господарства. Вертати можуть виселені на свої господарства, коли вони є вільні, не надані ані приватним осадникам, ані пегеерам чи на інші сільськогосподарські цілі, або, якщо осадник добровільно актом нотаріальним або в повітовій Раді на письмі зверне господарство виселеному.

З щирим привітом
Головне Правління УСКТ

31

1957, 28 березня, Варшава. — Прохання ГП УСКТ до ЦК ПОРП сприяти поворотові в рідні села переселеним українцям

Zarząd Główny Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno - Kulturalnego w Warszawie przedstawia w/g własności podania ob. ob.

1. Boruszczak Helena	zam. Sobocisko,	pow. Oława
2. Trochaniak Bazyll	zam. Piskorzówek,	pow. Oława
3. Huzio Maria	zam. Sobocisko,	pow. Oława
4. Jacenik Jan	zam. Brzeźnica,	pow. Krosno Odrz.
5. Kowalczyk Jakób	zam. Pożrzadło,	pow. Świebodzin

z prośbą:

I. O wzięcie pod uwagę, całokształtu sprawy, a w szczególności szkód, jakie powstają dla gospodarstwa społecznego w skutek wysiedlenia petentów, zabudowania są rozbierane względnie niszczone przez osadników, a pola leżą odłogiem, gdyż osadnicy pochodzący z pobliskich, wiosek posiadają przeważnie dwie gospodarki swoją własną i po wysiedlonych, dlatego więc jedną zaniedbują oraz ogólnego stanu zdrowotnego petentów w skutek zmiany klimatu.

II. O zwrócenie się do Ministerstwa Rolnictwa, jako do właściwego organu administracji państwowej, z wnioskiem o:

a/ uchylenie na podstawie art. 102 ust. 112 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22.11.1928 r, o postępowaniu administracyjnym /Dz.U.R.P. Nr.36 poz. 431 decyzji właściwych PPRIT: „o przejęciu na mocy art. 1 dekretu z dnia 27.VII.1949 r. /D.U.R.P. Nr.46 poz.339/” gospodarstw wysiedlonych na własność Państwa oraz o:

b/ zwrot petentom ich gospodarstw.

Za Zarząd Główny UTSK
Sekretarz Generalny - /O. Wasylków/

32

1957, 24 квітня, Перемишль. - Повідомлення президії Повітової народної ради в Перемишлі Томі Вишневському в Вільчинах Кентшинського повіту про дозвіл вертатися до рідного села Скопова

W związku z zrzeczeniem się przez Ob. Bugiela Michała z zajmowanych budynków Obywatela we wsi Skopów, pow. Przemyśl oraz na podstawie protokołu ogólnego zebrania rolników wsi Skopów, którzy wyrażają zgodę na powrót Obywatela do poprzedniego miejsca zamieszkania, - Prezydium Powiatowej Rady Narodowej Powiatowy Zarząd Rolnictwa w Przemyślu zawiadamia Obywatela, że nie stawia żadnych przeszkód co do powrotu Obywatela wraz z rodziną do wsi Skopów z uwagi na to, że miałby Obywatel zapewnione warunki egzystencji poprzez dobrowolne zrzeczenie się Waszego gospodarstwa i zwrotu ziemi przez tamtejszych rolników.

Za Prezydium Rady Narodowej
/-/ Józef Karpiński
Przewodniczący

33

1957, 2 травня, Гольбіти Моронзького повіту - Прохання Антоніни Венжиняк до УСКТ сприяти її поверненню до рідного села Збоїськ

Ja, Węgrzyniak Antonina, jestem z narodowości ukraińskiej, zostałam wysiedlona w roku 1947 z miejscowości Zboisko, powiat Sanok, województwo Rzeszów do miejscowości Golbity, powiat Morąg, województwo Olsztyn, gdzie mogłam egzystować do chwili obecnej. Na Ziemiach Odzyskanych straciłam męża, a obecnie mam na swym utrzymaniu troje dzieci: syna 10 lat, córki 8 lat i 16 lat, sama 50 lat.

W miesiącu kwietniu 7 dnia otrzymałam zezwolenie z PGR Morąg na wyjazd do miejscowości rodzinnej, skąd byłam wysiedlona w r. 1947. Na podstawie tego zezwolenia otrzymałam wagon z PKP, za który zapłaciłam 738 zł. Gdy załadowałam wszystkie swoje rzeczy do wagonu i wyruszyłam w podróż, to na stacji Sanok zostałam zatrzymana przez M.O., która mnie nie zezwoliła wyładować się z wagonu, mówiąc, że my nie mamy żadnego rozporządzenia na wpuszczanie Ukraińców do ich domów w powiecie Sanok i zmienili adres na wagonie, i siłą przywieźli do Morąga, skąd byłam zmuszona sprowadzić się do rozwalonej chałupy, w której przedtem mieszkałam.

A teraz zwracam się nie ze skargą, a z prośbą uprzejmą o wydanie mnie zezwolenia na wyjazd do rodzinnej miejscowości /.../ Proszę swą motywuję tym, że jestem wdową w wieku 50 lat, mając małe dzieci na utrzymaniu, gospodarstwo, które posiadam jest nie do zamieszkania, ponieważ stodoły nie ma, a reszta zabudowań jest w ruinie, gruzy poprostu, strach mieszkać i do tego jest ciężka ziemia, posiadam 1 konia, 2 krowy, więcej trzymać inwentarza nie mogę, nie mogę pracować, bo nie ma komu przy tym pracować.

W obecnej chwili znajduję się w bardzo krytycznym stanie, mówiąc po ludzku: ani tu, ani tam, a więc tego nikomu nie życzę. Rozumie jednak, że jeśli nie można wyjechać, to po co wydawać zezwolenia, a jeżeli wydano zezwolenie, to nie wolno zzytrzymywać i odsyłać z powrotem tych ludzi, ponieważ podróż to wielki koszt, a przecież otrzymałam zezwolenie z Olsztyna, w/g którego mogłam opuścić Morąg. A więc zwracam się z uprzejmą prośbą o wydanie mi zezwolenia na przejazd do mej rodzinnej

miejsowości Zboisko, powiat Sanok, województwo Rzeszów. Dlaczego Redakcja pisze inaczej, a Państwo robi inaczej, jak nie wolno, to nie wolno wprowadzać ludzi w błąd i stratę dla tych ludzi, bo ludzie się błąkają po tych wygonach, to nie tylko my wracali, ale dziesiątki rodzin. Proszę odpisać, Redakcjo, listownie.

Węgrzyniak Antonina

34

1957, 5 червня, Тухля Радимського повіту. - Скарга Олександра Щурка до ГП УСКТ щодо своєї нестерпної ситуації після повороту в село Тухлю

Заžаленіє

Ja, niżej podpisany Szczurko Aleksander, zwracam się w następującej sprawie. W 1947 r. zostałem wysiedlony, jak i wszystkie Ukraińcy, na ziemie zachodnie, do miejscowości Lubianka, powiat Górowo Іławieckie, województwo Olsztyn. Ponieważ po wygłoszeniu aferatu październikowego w roku 1956 przez towarzysza Władysława Gomułki, że każdy ob. może otrzymać swoją własność, jeżeli jest wolna, ja, chcąc otrzymać swoją własność, bo jest wolna stodoła stajnia i chałupa, zgłosiłem się do Przewodniczącego PPRN w Radymnie, żeby mi wydał zezwolenie na przyjazd na swoją własność, bo jest wolna. Ponieważ zaświadczenie to dostałem - wywiązałem się z planowego skupu i podatku z roku 1956 w powiecie Górowo Іławieckie, dnia 29 III 1957 roku z inwentarzem żywym i ze swymi gratami, i z dziećmi, z żoną wyjechałem z wsi Lubianka, powiat Górowo І. i zacząłem jechać do miejscowości Tuchla, pow. Radymno na swoją własność transportem kolejowym. Gdy wyładowałem się w ostatniej stacji Bobrówka i zacząłem jechać transportem traktorowym do wsi. W tym osadnicy zajechani wyszły z widłami i z siekierami, zastawiając mi drogę i nie dały mi wjechać do wioski. Zaczęli za mną krzyczeć, że ja Ukrainiec i bandyta, a obecne w tym M.O. z Radymna i wcale nic nie załatwiła tej sprawy.

Teraz rzeczy moje porozrzucane po trzech wioskach, dzieci moje i żona błąkamy się po całym terenie, jak owcy. Juź parę razy zwracałem się do PPRN w Radymnie i do PWRN w Rzeszowie, żeby to moją sprawę załatwić no i wcale nie załatwiają. Ja nie wiem, z jakiego powodu, że ja Ukrainiec czy co? Przecież muszę mieć jakieś przystanowisko i dać dzieciom utrzymanie oraz bydło zaopatrzyć na zimę w paszę, i samemu dla siebie. To w takim razie PPRN w Radymnie wprowadziły mnie w błąd i mnie nie załatwiają. A buntownikiem tych osadników jest Trytek Stanisław.

Aleksander Szczurko

34a

1957, 10 липня, Варшава. - Звернення ГП УСКТ до президії Воевідської Народної ради в Ряшеві - повноваженого у справах загосподарювання південно - східних земель Д. Зімона розглянути скаргу О. Щурка з Тухлі

Zarząd Główny Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w Warszawie przesyła w załączeniu zažalenie obywatela Szczurko Aleksandra w związku z niedopuszczeniem w/w do powrotu na swą gospodarkę we wsi Tuchla, powiat Radymno, na co - jak zaznacza w swoim piśmie - otrzymał zezwolenie od Prezyduim Powiatowej Rady Narodowej w Radymnie.

Zarząd Główny UTSK prosi o zbadanie tej sprawy i jeśli fakty podane przez obywatela Szczurko w zażaleniu są prawdziwe - o udzielenie mu potrzebnej pomocy w objęciu jego gospodarstwa.

Zarząd Główny UTSK

346

1957, 23 вересня, Ряшів. — Відповідь президії Воєвідської Народної ради в Ряшеві О. Щуркові

Oдноśnie zażalenia Waszego, skierowanego do Zarządu Głównego UTSK w Warszawie wyjaśnia się: wspomniana nieruchomości została przejęta przez Skarb Państwa orzeczeniem Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Jarosławiu z dnia 21/IX. 1949 r. i w trakcie regulacji została rozdysponowana na rzecz Wydziału Oświaty dla celów szkolnych tejże wsi, w związku z czym nie widzi się możliwości naruszenia tego stanu rzeczy.

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Radymnie wydzieliło Obywatelowi pełny ekwiwalent gruntowy w sąsiedniej wsi Kobylnica Wołoska, gdzie obecnie pracujecie i zamieszkuje i gospodarstwo to winien Obywatel uważać jako swoją własność.

Pełnomocnik PWR
Zimon Dominik

35

1957, 22 липня, Левіци Грифіцького повіту. - Прохання Олександра Магонського до УСКТ сприяти влаштуванню у рідному селі Жерденці Ліського повіту

Вище названий Магонський Олександр звертаюся з прозьбою до УСКТ. А то, що я зістав переселений зі села Жерденки повіту Ліського яко з ак. В на західні землі, і ту, на західних землях живу до нині в селі Левіци, тутки переносу велики горя і терпіння зі сторони польської.

Прошу УСКТ помочи моєй прозьбі. я залишив у своїм ріднім селі Жерденці 7. г і хату забудованям, усе нове, побудоване, хату розібрано, паньство продало господарови до села Гічви, повіт Лісько, а поле лежить перелогом. ніхто його, поля, не вживав, до того маю свій власний ліс 1 г. звертався до повіту в Ліську о зіволення на поворот до рідного села Жерденки, рівнож просив о поміч на будову хати, стодали таж стані, одержав я відповідь, що можу вертати до рідного села Жерденки. що поле є вільне, тільки нема хати, то можу собі побудувати на власний кошт. так що повіт мені не допоможе, ани не уділять мені позички, я заявив, що маю свій власний ліс, то сказали, що ліс в панствовий, то невільно мені з ліса користати.

Дальше, маю сина, котрий вже два роки хорів, так що лікар заявив, що если хочу, чоби син був здоровий, то мушу змінити повітря і звітти, західних земель, виїхати, що на ту хоробу ліків нема, тільки мусить мати інше повітря. так що лікар у Цеціні виписав засьвідчення, щоби мене звільнили зі західних земель з причини хвороби сина.

Запитуюсь УСКТ, чи є можність одержання від польської держави позичку безворотну на будову хати і цілого забудовання? чи маю право користати з власного свого ліса? чи на поворот

можу одержати вагони безплатно? Прошу УСКТ помочи мені в цій справі о поворот до рідного села Жерденьки Ліського повіту воє рясівського. Заявляю, що в ріднім селі Жерденці залишили 6 родин, котрі заявили мені, що мене приймуть до свого дому, до того часу, доки собі не побудую свого власного дому.

з поважання
Магонський

36

1957. 25 серпня, Домбрувка Велика Лемборського повіту. – Прохання Петра Беднарчука до редакції “Наше Слово” поінформувати його про можливості вернутися до рідного села Корчмина

Хотівбимя довідати відвас докладни неправі повернення Українців на свою власність до села Корчмина повіт Томашова любельського воє Любліна.

Читавім в нашім слові, що повернуть, но не всі, і читавім, що потрібно складати подані, но я незнаю, вякий спосіб складати подані, чи поодинокю, чи групово і чи тим, що їх забудовані стоять, чи тим, що немають нічо, бо мойого забудовані нема, все знищено. А яб хотів повернути на свою рідно землю. Я прошу Редакції Нашого слова, якта справа виглядаї, чи нам Паньство відбудує, чи, може, дадуть яку запомогу, щоб ми саміоя бодували. Прошу Редакції відповісти тих паро слів через лист.

Боднарчук Петро
з Корчимна

36а

1957, 26 листопада, Варшава. - Відповідь ГП УСКТ П. Беднарчукові на його прохання щодо інформацій на тему можливості повернутися в рідне село Корчимн

У відповідь на Вашого листа в справі повороту до села Корчмина інформуємо, що в цій справі треба Вам звернутись до „Президіум Повятовеї Ради Народовеї в Томашове Любельськїм”.

Зізволєння на поворот і повернення Вам землі є можливе, коли ця земля не є нікому не надана на власність або не віддана пеегерові.

У квітневій постанові Секретаріяту ЦК ПОРП сказано, що селяни, які одержать зізволєння на поворот, будуть могли користати з державних кредитів на відбудову господарств. Однак тих кредитів немає настільки, скільки треба, отже справа не є така легка. Вам треба добре подумати над своїм положенням. Коли дійсно Ви на Заході не маєте змоги жити й розвивати свою господарку, то напишіть заяву /подане/ о зізволєння на поворот до Президії Повітовеї Ради Народовеї в Томашеві Любельському.

З пошаною
Головне правління УСКТ
/нерозбірливий підпис/

До
Президіуму Національної Ради
України у Києві

Вікуніак Дмитро.
Нова Кієв
пов. Сегиніца

документ: прохання до
мижурової Прыстоп, пов. Гербіце.

Поданіє.

Я у цієї wymienionym prośbę o rozważenie mi
na prośbę do mi Prysstop, pow. Gorbice, woj. Polesie.
Nadmieniam, że wstąpiłem wyświadczyć 1944 r. z
powodu że jestem narodowości ukraińskiej.

Obecnie zamieszkałem w mi Nowa Kieś, pow.
Seginica, woj. Łódź, gdzie posiadam gospodar. 6 ha.
Największą moją defektywnością jest dla mnie
klimat Dolnego Śląska.

Na mi Prysstop posiadam gospodarstwo rolne 16 ha.
jak również nową dom mieszkalny, stodołę
i staję, które obecnie zajmują P. G. R.

Ja zaś w dalszym ciągu uważam za swoją
własność, gdyż w tym mi nie ma prawa mnie
wytępienia bez mojej zgody z prawniczej własności.

Jak również, kmaty P. G. R. pozostać
własnością moją pozostać po śmierci rodzinną

Kładę mi się w jedynie na swojej własno-
ści będą się być prawdziwym gospodarzem, który
daje korzyść swej rodzinie i państwu.

Kolej prośbę prośbę o przychylenie i jak
najrybnie rozpatrzenie mojej prośby. —

Nowa Kieś, dn. 17 grudnia 1956 r.

++
/: Вікуніак Дмитро /

- do wiadomości:

Ланка Головної Української
Територіальної Самооборони - Культуральної
в Харкові.

ул. Кієвська №. 14

37

1957, 21 червня, Перемишль. - Відповідь президії Повітової народної ради в Перемишлі Марії Цісельській на її прохання дозволити їй вернутися до села Вітошинців

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Przemyślu, załatwiając prośbę Ob. w sprawie powrotu do wsi Witoszyńce, G.R.N. Grochówce, pow. Przemyśl - nie podnosi żadnych zastrzeżeń, ponieważ całe gospodarstwo rolne, które było Waszą własnością zajmuje córka ob. Prajzner Maria, która z uwagi na zły stan swego zdrowia, a mając troje drobnych dzieci, wyraziła chęć na Wasz przyjazd i oddanie Wam tego gospodarstwa w użytkowanie.

Jednocześnie nadmieniam się, że Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Grochowcach oraz rolnicy wsi Witoszyńce na ogólnym zebraniu wiejskim podjęli uchwałę o wyrażonej zgodzie na Wasz powrót i zamieszkanie u Ob. Prajznera Walentego.

Za Prezydium Rady Narodowej
/-/ Karpiński Józef
Przewodniczący

38

1957, 2 липня, Варшава. - Становище ГП УСКТ щодо способу вирішувати питання поворотів у Перемиський повіт Президією ПНР в Перемишлі

Do Zarządu Głównego Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Powiatowy Zarząd Rolnictwa nadesłał odpis listu do ob. Marii Ciesielskiej z dnia 21 czerwca 1957 r. L. PZR. 19V/655/57, w którym powiadamia się ją, że może objąć swoje gospodarstwo. Zawiadomienia o pozytywnym załatwianiu spraw powrotowych Zarząd Główny pomagają nam wykazywać ludności ukraińskiej, że w tych sprawach Prezydium kierują się dobrą wolą o gdy jest możliwość, nie robią przeszkód.

Jednak chcielibyśmy zwrócić uwagę na następujące zdanie we wspomnianym piśmie: „Jednocześnie nadmieniam się, że Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Grochowicach oraz rolnicy wsi Witoszyńce na ogólnym zebraniu wiejskim podjęli uchwałę o wyrażonej zgodzie na wasz powrót i zamieszkanie u ob. Prajznera Walentego”.

Zdanie to świadczy o tym, że o powrocie Ukraińca decyduje ogólne zebranie wiejskie i uważamy za konieczne zwrócić uwagę Prezydium na szkodliwość tych praktyk w kształtowaniu współżycia ludności polskiej z ludnością ukraińską. W całej Polsce zamieszkanie obywatela w jakiejś miejscowości nie jest uzależnione od zgody mieszkańców i jeżeli stosuje się to do Ukraińców, to nasuwa się wniosek, że Ukraińcy są w Polsce traktowani jeszcze i obecnie nie na równi z innymi obywatelami.

Dlatego prosimy o spowodowanie zaniechania zwoływania zebrań, które mają decydować, czy dany obywatel może powrócić, gdyż to jest sprzeczne z Konstytucją PRL i prawodawstwem ludowym.

Z poważaniem
Prezes Prezydium Zarządu Głównego UTSK
G.Bojarski

39

1957, 22 вересня, Войцехи Гурово-ілавецького повіту. - Прохання Розалії Мінько до ГП УСКТ сприяти її поворотові у рідне село Рибне

Просьба

Звертаюсь до Вас з проською, бо не знаю, куди звернутись в цій справі, а саме: мене вивезли, як і всіх, у 1947 році зі села Рибне, гміна Волковия, повіт Ліско до села Войявхи, повіт Гурово, де до дня нинішнього живу. Хату свою, яким залишила в селі Рибне, хочуть розібрати, бо не є через нікого зайнята, але доглядає там її моя сестра, яка живе в селі Рибне, але останньо президіум громадської Ради в Воковії приділили мою хату до розібрання, і громадянин Коняєвіч Владислав прийшов з сокирою розбирати і зачав відбивати доски, але сестра моя прибігла і не допустила до розібрання, то її сказали, що ще приїде комісія і як узнать, що дім ненадається до ужитку, то все рівно розберуть. Отже, сестра моя покрійому написала це до мене, бо боїться, щоб недовідались місцеві, бо би могли її чим скривдити. А я знова боюсь, що до весни /бо думаю на весну вернути до села Рибне/ розберуть мою хату і не буду мала до чого вернутись. Отже, прошу Вас, зверніться в тій справі до відповідних властей, а коли Вам це принесе велику /шкоду? - Б.Г./ і не є можливим, то хоч повідоміть мене, де мені звертатись, за що буду Вам дуже вдячна.

Мінко Рузя

40

1957, 27 вересня, Любничка Щецінецького повіту. - Скарга Михайла Качмарка до ГП УСКТ щодо браку дозволу польської адміністрації на повернення в село Заслав

Zażalenie

Jestem wysiedlony ze wsi Zasław, powiat Sanok, województwo Rzeszów, i przesiedlony na Ziemie Odzyskane. W Zasławiu pozostawiłem swoje gospodarstwo z 3 morgów ziemi i domu mieszkalnego. W sierpniu 1957 r. zwróciłem się z prośbą do Prezydium Powiatowej Rady Wydział Rolnictwa w Sanoku o zwrot mi mojego mienia i zezwolenia powrotu na moją ojcowiznę. Na moje podanie otrzymałem odpowiedź z dnia 6 września 1956 r. z Wydziału Społeczno-Administracyjnego III 58-27-56, że na terenie nie posiada wolnych domów do objęcia, gdzie bym mógł się osiedlić i że pozostawione przeze mnie mienie zostało przekazane aktem nadania na własność osiedleńcowi, który jest obecnie właścicielem mojego gospodarstwa i on może nim dysponować, i wobec zapodanych motywów podanie moje załatwia się negatywnie.

Nie mogąc pogodzić się z takim uzasadnieniem, Ja zwróciłem się do Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie o uchylenie takiej decyzji. Z Prezydium otrzymałem powiadomienie, że Województwo przesłało sprawę do załatwienia według właściwości znowu do Prezydium PRN w Sanoku, a Prezydium PRN ponownie dało mi odmowną odpowiedź i w dodatku wzbronilo mi więcej zwracać się w tej sprawie, że mi nie da żadnej odpowiedzi.

Ta ostatnia odpowiedź jeszcze więcej stała się dla mnie dziwną. Prawda, że zostałem wysiedlony, ale Ja mam ojcowiznę w Zasławiu i żadnym prawnym aktem nie byłem jej pozbawiony i majątność moja nie została skonfiskowana. Więc nie mogę zrozumieć jakim prawem mógł być wydany akt nadania na moje gospodarstwo innemu osiedleńcowi, który osiadł na moim gospodarstwie. Obywatel Fredrewicz Wojciech zmarł 5 lat temu, a po jego śmierci zajęła te moje gospodarstwo córka Fredrewicza Helena Fabian, ale nie zamieszkuje w nim, gdyż ma ona prócz mojego gospodarstwa jeszcze dwa inne, więc mój wydzierżawiła Mazurowi Augustynowi zawodu szewskiego, który pracuje w Spółdzielni Szewskiej i nie ma nic wspólnego z gospodarstwem, i Helena Fabian pobiera od niego za mój dom 50 zł miesięcznie dzierżawy.

Majątek mój został przydzielony Ob. Fredrewiczowi na podstawie zfałszowanych dokumentów jako repatriantowi ze wschodu, co jednak nie jest prawdą, gdyż repatriantem nigdy nie był, jego stałe miejsce zamieszkania było we wsi Łukawicy, powiat Lesko. W ten sposób niektórzy, jak Helena Fabian, są bardzo uprzywilejowani, bo mają 1 dom, z drugiego domu mieszkalnego zrobiła stajnię, a trzeci dom, mój, oddała w dzierżawę. Ja zostawiłem go w dobrym stanie, obecnie się wali, rozgniwa. Ob. Fabian nie poprawia, bo w nim nie mieszka, a ob. Mazur też nie, bo to nie jego, on tylko płaci dzierżawy, a Fabian ma trzy i korzysta.

Ja swją ojcowiznę nie mogę dostać z dziadka pradziadka, co swoim kosztem zremontuję i jestem rolnikiem, powinienem mieć pierwszeństwo, jak w danym wypadku ob. Fabian, co jest stałym pracownikiem kolejowym, a ziemię oddał ludziom, aby mu pbrabiali za to. Otóż powołując się na uchwałę Sekretariatów K.C. P.Z.P.R. w sprawie Ukraińskiej mniejszości Narodowej w P.R.L. z kwietnia 1957 r. zwracam się uprzejma gorącą prośbą o zbadanie i spowodowanie przywrócenia stanu prawnego i zwrotu mego zabranego majątku.

Kaczmarek Michał

Do wiadomości:

I. Komitet Centralny P.Z.P.R.

Komisja Narodowościowa w Warszawie

/.../

41

1957, 29 вересня, Розділля. - Скарга Миколи Лизака на умови проживання після повороту в село Розділля

Шановна Рієдакцїо „Нашого Слова”. Я Лемко із Розділа. Хочу до вас написати пару слів. Я маю 63 рокиї ружну я переїєжив біду і зазнав, був я і на пієрші віні світов на фронті Талиянскім. і в Полокім войску в 20 році. і завші я знав гдє я маю свою хату і міхвмся до неїї і вієрнути, аліє такого чуда нієвідів, якіє мієніє спіткаво на стари роки, діє мієніє вигнали зіє своїой хати , на котру я ташко працював. аліє жив я надїєм, жіє можіє прїїєдіє гота родина, жіє правда віїєдіє на вієрха. і прошлого року, Коли був зієт Варшаві, то ми почули жіє покус правда виходит на вієрха, жіє можна ся вієртати до дому, і я написав Поданіє До Воєвудкоїї Ради до Жієшова, і ми прїшва от Повіт, жіє будинкі сом роздїєспоновани, аліє зієміє може обивател очимац з Фундушу зіємі оілі обиватієл рефлієктуіє. і я ся згодив нато, жіє за будинки достану пожієчку безвротну. і я повієрнув в місяци марту з заходу, і на вієсну бил поділ зіємлі, бо спудзієлна сіє розвїєзала. і прїїєхал з повієтової ради мернічи, пан Комаровіч. титовано го Пан інзієнієр, а правдо подобно то якіє агроном, і звовал зієбраніє, і освачил на зієбрану, жіє

члонкі спудзіелні майом право собіе выбрац зіеміе, гдзіе кцом, а пузніей осадніци. а ці з заходу, то ещїе ніе вядомо, чи майом право заміешкац на тим тїерїенїе. і так зробили, вибрали свою комісію, і так подїлили, я хотїв, жеби менї дали на своїм поли хоц плац піт будову, алїе мїенї недали, бо в мої хатї мїешкаїе двї бабї нїезамуженї, і они взали собі коло хатї 9 га, гдїе крашіе поліе, бо панї Петучка, що мїешкав в мої хатї, була в Комїсі, і она маїе мою хату і другу будуїе в своїм сіелї, а я нїемаю ані днї хатї. ані плацу пот забудову. що правда надали мїенї землі 1,50 га, алїе там нїеможлїво будовати хатї. і там пасли прошлого року вївці, і там була лїпша трава, то мїенї кажут платїти 500 злотїх за спротновнїе, а коли мїенїе виселїено, то я залишїв хату, гарнїй сат, хата крїта блахою, і подїе за оранїе-засїянїе, і мїенї нїчого нїе платїв і догнїска. і гнїска я самотнїй мешкаю в чужї хатї, котрїй мїенїе прїнав на мїешканїе. а я здав хату і землу на заходї на Панство, а ту мїенї нїчого нїе дают.

Я бї просїв Шановну Рїедакцію, аби ви мїенї помогли, я так думам на мїї хлопскїй розум, жїе мїенїе можна помїстїти в мої хатї з паном Лїгучком. Она є полька за Буга, Пїтучка Юстїна. ця Юстїна і друга з цїєю мїешкає Полка з Вїйтови села і там собі будуют хату, гварят на випадок бї сіе Українцї вшїсткїе врацалї. Я їх нїе виганаю, алїе хочу заміешкати з нїма в свої хатї, а як нї, то нїехай мїенї дадут матеріалїв і грошї безвротнї, і плац піт будову, то я сої хату побудую, а на захїт я нїе хочу вертати, бо там я нїчого нїе стратїв і повїтра менї нїе квандруе, чїлї нїе маю здоровла. я трї разї раненїй на фронтї з першої вїйнї свїтової, і я бї дужїе рад дожїти до смертї в своїм рїднїм сіелї. я самотнїй, дїтї мої по свїту.

як то писав наш Пїсател Йван Франко, где не пішов, всуда бїда, всїе єму сіла на вїз, заїхав вїн на Лемкївщїну - і там бїда сіла му на вїз. І так возїв єї, і я так вожу то ту бїду в 20 столїтї, і то жїю в устрої соціялїстїчнїм, а Йван Франко жїв в устрої капїталїстїчнїм, і так, шановна Рїедакцію, як можете помочи, то мнїе даїте раду, як я маю жїтї, гдїе я ся маю удати, до Повїтової ради, то там зо мною нїе хотат говорїтї, пишу до вас, а ви даїте тїе писанїе Пелномоцнїку Ткачовї, і даїтїе мїенїе отповїт. Дуже вас прошу.

з Пошаною для Рїедакці
Пїсав Лемко із Роздїла
Лїзак Мїкола

42

1957, 2 жовтня, Стжельце Краенські. - Прохання Ольги Трембач до С. Ткачова сприяти поверненню в село Ропу¹

W związku z wejściem w życie Uchwały o rehabilitacji zwracam się z gorącą prośbą o wydanie sprawiedliwości. Moja sprawa jest przestarzała, ale uczucie doznanej krzywdy i zniewagi gnębi mnie do dzisiaj. Pozwolę sobie opisać jaśniej, aby być zrozumianą.

Pozostało nas troje sierot w 1945 r. /ja - 14,5 roku, bracia 9 i 5 lat/ na 5,5 ha gospodarce w Ropie, powiat Gorlice. Jak ciężko żyliśmy, opisywać nie będę. Prowadziłam nadal gospodarstwo, wywiązując się z wszystkich obowiązków. Pomagała mi w tym stara 72-letnia ciotka. W 1947 r. wyszłam za mąż. Mój mąż z nadejściem frontu w nasze tereny wstąpił ochotniczo do wojska i walczył o wyzwolenie Polski.

1. У заголовку авторка писала до: Do Pełnomocnika Rządu do spraw Repatriacji Mniejszości Narodowych Obywatela Tkaczowa.

W 1947 r. zostaliśmy wysiedleni na Zachód do miejscowości Strzelce Krajeńskie, wpakowani do zdemolowanych mieszkań po dwie rodziny do jednego pokoju, gdzie nie było drzwi, okien ani pieców.

Krzywdą nam wyrządzona była tym boleśniejsza, że nie zasłużyliśmy ani my, ani nasi rodzice na takie nas traktowanie. Dzisiaj, po tylu latach udręki zwracam się z prośbą do Was, Obywatelu Pełnomocniku, o pomoc w naprawieniu tych krzywd, o przywrócenie mi mojej rodzinnej strzechy i umożliwienie mi wyjazdu do miejscowości Ropa, powiat Gorlice, gdzie pozostawiłam dom mieszkalny wraz z umeblowaniem, zabudowania gospodarskie z wszelkimi urządzeniami gospodarczymi oraz całkowicie uprawionym i obsianym arealem.

Dom mój, jak mnie informuje Zarząd Rolnictwa w Gorlicach, jest upaństwowiony, gdzie obecnie zamieszkuje leśniczy, który również posiada własny dom w tej samej miejscowości, zakupiony w zeszłym roku, lecz z wiadomych powodów utrzymuje to w tajemnicy.

Tutaj utrzymuję się z pracy zawodowej, która absolutnie nie odpowiada moim kwalifikacjom. Warunki zdrowotne są tu dla nas bardzo ciężkie, gdyż przerzuceni z klimatu górskiego na nizinny, cierpiemy na przewlekłe choroby jak serce, reumatyzm.

Zdaję sobie doskonale sprawę, że zarządzenie o przesiedleniu części udności z terenów wschodnich było uzasadnione, lecz zostało one spaczone przez władze lokalne, dokonane bez wszechstronnego rozeznania wysiedlonego. Zostaliśmy ciężko skrzywdzeni i potraktowani jako wrogowie Polski Ludowej, co jest niezgodne z prawdą, czego dowodem jest z udział męży w walce o wyzwolenie Kraju oraz to, że ja jako osoba małoletnia byłam wychowana w duchu polskości i nie mogłam przejawiać żadnych uczuć wrogich do Polski Ludowej.

Motywuując powyższym swą prośbę, proszę Was, Obywatelu Tkaczow, wejdźcie w me położenie, przychylcie się do mojej prośby przez przekreślenie wyrządzonej mi krzywdy, przywrócenie mi mego domu i pozwolenie na powrót pod rodzinny dach.

Kreślę z głębokim szacunkiem i ufnością
Trembacz Olga z domu Jewusiak

Do wiadomości:
Ukraiński Związek
Mniejszości Narodowej

42

1957, 31 жовтня, Вондроже Велике Лігницького повіту. - Прохання до УСКТ сприяти поворотові Степана Ядлоша із село Ізби

До Централі Українського Комітету в Варшаві

Звертаюсь с просьбом до Українського Комітету о розсмотріня моіой справи:

од малої дітини я проживал в селі Ізба. Коли минуло мі 20 літ, стал я робити на ґрунті, позоставленім мі в спадки по родичах. На яки трудности я напотикал при закладаню нової господарки - думаю, што не конечно описивати, бо каждый розумний чоловік здає собі с того справу. Через долголітню тяжку працю потрафил я зробити перши кроки на господарці.

Власним коштом поставил я маленьку ізбу мешкальну, котру по певнім часі перебудувал ем на дім мешкальній. Охота використаня варунків натуральних моіого ґрунту попхнула мене до вибудованя млину водного.

На так збудовані господарці я пробивал до 1947 р. В часі II воїни світової тоже пробивалем в тім селі. В 1947 р. я бил змушений опустити свою господарку і удати ся на землі заходні. Хоц житя моє /матеряльне/ ест не наігірше, то климат мі ани нікому з родини не одповідат. Я голова родини юж от першого року побиту на тих землях значні упал на здоровлю, син мії тоже посідает слабий стан здровотний /юж от кілька місяци прбивает в санаторіум/.

Помімо того, што паньство польске тримаєт опіку над нашим народом, то місцьова лудніст робит нам велики прикрости през випомннія походжиня сполечне, народовіст чи визнання рельгійне, так што часто доходит до поважних затаргив. З тих причин хотілбим вернутись з своєю роудиною на господарку, збудовану через мою працу і облянү моім потом. Хочу надмінити, што не почувам ся до жадних проступств і не приімую на себе жадного з зажутів, ставляних в часі висідлена людности подкарпатскі, котри служили за подставу до пресединя.

Прошу Українскій Комітет о прихильне залатвіня моіої просьби и о повідомія мене о іейш skutku в можливо короткім часі.

Ядлош Стефан /син Ивана й Олени/

43

1957, 25 листопада, Варшава. - Прохання Івана Федака до поважного уряду в справах загосподарювання південно-східніх земель С. Ткачова сприяти в поверненні до рідного села Павлокоми

Zwracam się z uprzejmą prośbą o rozpatrzenie mojej sprawy. Do 1945 r. jako rolnik posiadający 7 ha gruntu zamieszkiwałem we wsi Pawłokoma, powiat Brzozów. W 1945 r. na moją wieś i okolicę napadła banda podziemna, która wymordowała dziesiątki rodzin ukraińskich, a w tym i moją matkę, żonę i dwie córki. Swoje życie uratowałem ucieczką do Przemyśla, gdzie w styczniu 1946 r. zostałem aresztowany na skutek fałszywych denuncjacji moich byłych sąsiadów, którzy w ten sposób chcieli pozbyć się świadka zbrodni. W areszcie doznałem różnych tortur i znęcań się /zwłaszcza ze strony śledczego UB obywatela Czornego/. Na podstawie fałszywych zeznań skazano mnie wyrokiem na 10 lat więzienia, z czego odsiedziałem 57 miesięcy. Z reszty wyroku zostałem uniewinniony na wskutek rewizji procesu. W więzieniu straciłem zdrowie na skutek niedozwolonych metod śledztwa.

W międzyczasie moje gospodarstwo /ziemia i inwentarz/ zostało zrabowane, a ziemia dostała się w przypadkowe ręce. Nie mając rodziny, domu, w wieku 55 lat zatrzymałem się u obcych ludzi we wsi Nadarzyce, powiat Wałcz, gdzie zamieszkuję do tej pory.

Nie będąc wysiedlonym, straciwszy przez bandę całą swoją rodzinę, po torturach przez 57 miesięcy w więzieniu, uważałem, że mam prywo upomnieć się o moje gospodarstwo, którego odzyskanie stanowiłoby dla mnie jedyną rekompensatę za przeżyłą tragedię życiową.

W tej sprawie zwróciłem się w grudniu 1956 r. do Powiatowej PRN w Brzozowie. Odpowiedziano mi, że moja ziemia została rozdysponowana. Po interwencji Rady Państwa i Ministerstwa Rolnictwa PRRN w Brzozowie zażądało przedłożenia do czerwca 1957 r. dowodów własności na moją ziemię. W tej sprawie udałem się z Wałcza do Brzozowa /700 km., koszty 700 zł/ i żądane dokumenty wraz z mapką przedłożyłem Zarządowi Rolnictwa PRRN w Brzozowie.

Przez dłuższy okres czasu nie miałem żadnej odpowiedzi, aż w miesiącu październiku bieżącego roku otrzymałem „orzeczenie” /bez daty/, którego odpis załączam.

¹Чдентичний за змістом лист був адресований цього ж дня також маршалові Сейму ПНР Ч. Вицехові.

Wobec powyższego proszę o spowodowanie chociaż w części naprawienia moich już nie krzywd, a tragedii osobistych przez zwrot byłej mojej ziemi we wsi Pawłokoma powiat Brzozów /zabudowania gospodarskie zostały spalone/, względnie udzielenia mi równoważnika we wsi Torki powiat Przemyśl, gdzie, jak mi wiadomo, znajduje się wolny zapas ziemi.

Proszę wziąć pod uwagę mój wiek, przejścia więzienne oraz całkowity brak środków do życia i odnieść się przychylnie do mojej prośby,

Fedak Jan
wieś Nadarzyce gromada Sypniewo

44

1957, 27 листопада, Варшава. - Звернення ГП УСКТ до Секретаріату ЦК ПОРП з пропозицією внести українську людину в проєктований закон про еквівалент за втрачене майно¹

Pod czas rozmowy przedstawicieli Zarządu Głównego Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego u wiceministra rolnictwa towarzysza Jagielskiego w dniu 21 listopada bieżącego roku w sprawie realizacji kwietniowej uchwały Sekretariatu Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej poinformowano nas, że Ministerstwo Rolnictwa wystąpiło do Sejmu z projektem ustawy, która miałaby anulować roszczenia obywateli wobec państwa w dziedzinie rolniej,

Wobec tego, że na Ziemiach Zachodnich znajduje się około 5.000 rodzin ukraińskich, wysiedlonych w 1947 roku, które nie otrzymały jeszcze, zgodnie z kwietniową uchwałą Sekretariatu KC PZPR, odpowiedniego ekwiwalentu za pozostawione w poprzednim miejscu zamieszkania mienie, prosimy Sekretariat KC PZPR o ustawienie sprawy Ukraińców w projektowanej ustawie tak, aby nie zostali oni pozbawieni prawa do należnych im rekompensat.

Projekt ustawy wychodzi z założenia, że w przeciągu 12 lat można było już ostatecznie uregulować sprawy majątkowe na wsi. Zasady tej nie można zastosować do ludności ukraińskiej, gdyż nie miała ona możliwości w minionym okresie starać się o rekompensaty po prostu dlatego, że była dyskryminowana. Czynione przez nią starania od roku o ekwiwalent w większość wypadków nie są załatwiane pozytywnie przez Prezydium Powiatowych Rad Narodowych.

Uchwała Sekretariatu KC PZPR w sprawie ukraińskiej mniejszości narodowej stwierdza, że „akcje pomocy gospodarczej dla ludności ukraińskiej na Ziemiach Zachodnich oraz indywidualne i grupowe powroty w ramach zagospodarowania ziem południowo-wschodnich zakończyć do końca 1960 r.” czemu przeczy projektowana ustawa Ministerstwa Rolnictwa.

Podjęcie przez Sejm w obecnym okresie projektowanej ustawy, pozbawiające część ludności ukraińskiej prawa na ekwiwalent za przejęte dekretem z 1949 roku na rzecz skarbu państwa ich gospodarstwa, przyniesie negatywne skutki polityczne - pogłębi brak zaufania z takim trudem obecnie odbudowywanego do polityki Partii i Rządu wobec mniejszości narodowych w Polsce.

Za Prezydium Zarządu Głównego
UTSK
Grzegorz Bojarski

¹ У архівних матеріалах поворотів знаходиться ще понад 20 документів, виданих президією ПНР в Перемишлі на повороти депортованих українців, у всіх подаються більш-менш подібні причини згоди на поворот.

45

1957, 29 листопада, Перемишль. - Дозвіл президії Повітової Народної Ради в Перемишлі для Івана Балука вернутися в село Даровичі¹

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej Powiatowy Zarząd Rolnictwa w Przemysłu, załatwiając podanie Obywatela o powrót do wsi Darowice, pow. Przemysł, nie podnosi żadnych zastrzeżeń do powrotu Obywatela do tej wsi, ponieważ Ob. Skfiriak Paweł, zamieszkały we wsi Darowice, wyraził zgodę na przyjęcie Obywatela wraz z rodziną do swego domu i zapewnił wam utrzymanie.

Za Prezydium Rady Narodowej
/-/ Karpiński Józef
Przewodniczący

46

1957, листопад, Боднарка. - Прохання Пелагії Данило до УСКТ допомоги їй в скрутній ситуації

Прозьба

Од дня 16/VIII 57 мій муж Данило Іван замешкав в своїм домі, із котрого булисьмо виселені в 1947 році з села Боднарки Горлицького повіту. Дім той був опущений в квітню цього року, без вікон, дверей, печів і більше вирваного одной патой даху, на котрий ремонт усього того виложилисьмо останій грош. Я приїхала 10/IX 57, зарас починила замельдоване на сталій побит і обидва з мужем мешкали.

Перед кількома днями муж виїхав до попереднього місця мешканя, щоби привести решту річей, я осталась дальше в хаті і ось 15/X, коли була на полі коло праці, приїхала міліція, замкнули двері на колотку із картком, котру я вам залучую, що до мешканя входить не вільно. На другий день пішлая спитатись на міліції, що такого, сказали мені, щоб виносила ся із хати, бо иначе то мене сами заберуть.

Прошу вас дуже, допоможіть мені в мої недолі, таж хата була пуста, за котру я чотири рази складала прохання, щоб мені віддали, а землі в селі сотки гектарів лежить перелогом. Чи для мене нема місця? Чому мене на ста? літа, 59 літ, так гонят, ні ту, ні там. Там 3 родини на одній кухні 10 літ варили. Чи то житє?! Прошу, не відкажіть скорої помочи.

Данило Пелягія

¹ Документ отримали також Державна Рада ПНР, маршал Сейму, Комісія у справах національних меншин ЦК ПОРП, Сеймова Комісія внутрішніх справ, міністер внутрішніх справ, усі посольські клуби, воевідські комітети партії та президії ВНР у Ряшеві та Кракові й Вроцлаві, ГП УСКТ й редакція „НС”.

47

1957, 17 грудня, Нова В'єсь Лігницького повіту. - Заява Дмитра Бігуняка дозволити йому вернутися до села Прислопа

Ja, wyżej wymieniony Dymitr Bihuniak, proszę o zezwolenie mi na powrót do wsi Prysłop, pow. Gorlice, woj. Rzeszów. Nadmieniam, że zostałem wysiedlony 1947 r. z powodu, że jestem narodowości ukraińskiej.

Obecnie zamieszkuję w wsi Nowa Wieś, pow. Legnica, woj. Wrocław, gdzie posiadam gospod. 6 ha. Największą moją dolegliwością jest dla mnie klimat Dolnego Śląska.

We wsi Prysłop posiadam gospodarstwo rolne 16 ha., jak również nowy dom mieszkalny, stodołę i oborę, które obecnie zajmuje P.G.R. Ja zaś w dalszym ciągu uważam za swoją własność, gdyż w/g mnie nikt nie ma prawa mnie wywłaszczyć bez mojej zgody z praojczystej własności. Jak również i Konstytucja P.R.L. pozostawia własnością mienie, pozostające po spadku rodzinnym. Wydaje mi się, że jedynie na swojej własności będę czuł się gospodarzem, który daje korzyść swej rodzinie i Państwu.

Wobec powyższego proszę o przychylne i jak najszybsze rozpatrzenie mojej prośby.

Bihuniak Dymitr

48

1957, 7 листопада, Вроцлав. - Протест Президії Воєвідського правління УСКТ у Вроцлаві до Секретаріату ЦК ПОРП у Варшаві щодо невиконання рішень Секретаріату з квітня 1957 р. Воєвідськими народними радами Ряшева та Кракова

Sekretariat KC PZPR, podejmując uchwałę w sprawie mniejszości narodowej w PRL w kwietniu 1957 r., zamierzał częściowo pójść na rękę pragnieniom ludności ukraińskiej dotyczących powrotu na dawne ziemie, zamieszkiwane przez nią przed akcją wysiedleńczą w 1947 roku. Niestety, jak wykazuje praktyka, realizacja tej uchwały napotyka na duże trudności i opory ze strony organów Władzy Państwowej, szczególnie szczebli powiatowych, a nawet organizacji partyjnych.

Dotychczas nie stworzono komisji dla zbadania możliwości i realizacji powrotów ludności ukraińskiej w województwie krakowskim, co wskazuje w sposób dobitny na lekceważący i negatywny stosunek zarówno władz administracyjnych, jak i partyjnych województwa krakowskiego do stanowiska, które w/w sprawie zajął Sekretariat KC PZPR we wspomnianej uchwale.

Mało tego, działacze WRN w Krakowie stwierdzają oficjalnie, choć głośno, że takich możliwości na terenie powiatów Nowy Targ i Nowy Sącz nie ma. Fakty, o których pisało chociażby „Nasze Słowo” - mówią co innego.

Odpowiedzialna komisja wykazała, że na terenie województwa rzeszowskiego istnieje 100 tysięcy hektarów ziemi, którą można objąć osadnictwem. Jednak na naradzie u pełnomocnika Rządu d/s zagospodarowania terenów zaniedbanych, ministra Tkaczowa, obszar ten bardzo poważnie ograniczono jeśli chodzi o możliwości osadnictwa Ukraińców pragnących powrócić na dawne ziemie - z przeznaczeniem na inne cele.

Ostatnio miały miejsce dalsze fakty świadczące o negatywnym stanowisku władz administracyjnych województwa krakowskiego i rzeszowskiego odnośnie powrotu na dawne ziemie ludności ukraińskiej na bazie uchwały kwietniowej Sekretariatu KC PZPR, fakty bardzo poważnie ograni-

czające i tak już ograniczone możliwości powrotu ludności ukraińskiej na dawne ziemie. Jak donosiła „Trybuna Ludu” z dnia 24 listopada 57 r. Nr 524, wyd. H w notatce „Ponad 2500 tysięcy rodzin z krakowskiego osiedli się na Rzeszowszczyźnie” oraz „Dziennik Polski” z dnia 24-25 listopada 57 r. Nr 280 w notatce „W Bieszczadach sto tysięcy hektarów ziemi czeka na osadników z województwa krakowskiego”, w Rzeszowie w dniu 22 listopada 57 r. „obradowały nad problemem zagospodarowania Bieszczad Prezydium WRN Rzeszowa Krakowa”. W czasie posiedzenia w dniu 22 listopada 57 r. Prezydium WRN Rzeszowa i Krakowa podjęły wspólną uchwałę o kierowaniu na tereny powiatów leskiego, ustrzyckiego, sanockiego, krośnieńskiego, gorlickiego i przemyskiego osadników z województwa krakowskiego. W latach 1958 - 1960 osiedli się tam ponad 2500 rodzin. Przybysze kierowani będą kompleksowo z jednego terenu do jednej wsi, do której poza nimi nie będzie kierowany nikt z innych terenów. W/w „Dziennik Polski” i „Trybuna ludu”, potwierdzając to doniesienie, podają, że praktyka lat ubiegłych pokazała, że najwartościowszym elementem w zakresie tych gospodarczego opanowania terenów są rodziny pochodzące z rejonów górskich” I również stwierdza się, że „we wsiach wytypowanych pod osadnictwo z województwa krakowskiego nie będą oprócz roszin robotników leśnych i robotników z PGR osiedlane rodziny pochodzące z innych terenów”.

Tak więc w świetle powyższego zarówno stanowisko Pełnomocnika Rządu d/s Zagospodarowania Terenów Zaniedbanych, jak Prezydium WRN Rzeszowa i Krakowa są sprzeczne z intencją punktu 4 uchwały Sekretariatu KC PZPR z kwietnia 1957 r. w sprawie ukraińskiej mniejszości narodowej w PRL mówiącym o tym, że należy „spowodować wydanie przez Prezesa Rady Ministrów zarządzenia zabraniającego przydzielania nierozdysponowanego mienia poukraińskiego innym osobom”, co dotyczy zarówno województwa lubelskiego, krakowskiego i rzeszowskiego.

Ostatnia wspólna uchwała Prezydium WRN Krakowa i Rzeszowa wskazuje, że Prezydium te ignorują zarówno samą uchwałę Sekretariatu KC PZPR, jak i interesy ludności ukraińskiej oraz gospodarcze interesy Rzeszowszczyzny, bowiem ludność, która przez lata tam mieszkała i gospodarowała, jest jak żadna inna „najwartościowszym elementem w zakresie gospodarczego opanowania tych terenów”.

Ludzie, którzy podjęli w/w decyzję, zarówno w Warszawie, jak i Krakowie i Rzeszowie, są tej miary, że nie można ich w żaden sposób posądzić o dyletantyzm czy ignorancję problemów, o których decydowali. Poza tym, niezbędnym wydaje się zwrócenie uwagi na fakt, że tą działalność, sprzeczną z uchwałą kwietniową to Sekretariatu KC PZPR i interesami ludności ukraińskiej, żyjącej obecnie na Ziemiach Zachodnich a pragnącej powrócić na dawne miejsca zamieszkania, Prezydium WRN Krakowa i Rzeszowa prowadzą od dłuższego czasu, gdyż, jak donosi wspomniany „Dziennik Polski”, „już kilka miesięcy temu przedstawiciele władz województwa krakowskiego po zwiedzeniu szeregu wsi na terenie powiatów leskiego, ustrzyckiego, sanockiego i krośnieńskiego doszli do wniosku, że można tam osiedlić wiele setek rodzin przeludnionych wsi powiatów limanowskiego, nowosądeckiego i nowotarskiego”.

W związku z tym Prezydium Wojewódzkiego Zarządu Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego we Wrocławiu, będąc wyrazicielem opinii ludności ukraińskiej, zamieszkującej województwo wrocławskie, a pochodzącej z województw rzeszowskiego i krakowskiego, i przesiedlonej przymusowo na Ziemię Odzyskane w 1947 r. w ramach akcji „Wisła”, uważa za konieczne:

- wyrazić jak najbardziej stanowczy protest przeciwko tego rodzaju decyzjom i praktykom, dyskryminującym ludność ukraińską i tak już mocno pokrzywdzoną przez akcję „W” i jej następstwa, oraz
- zwrócić się do kompetentnych czynników z gorącą prośbą o interwencję w tych sprawach i anulowanie podjętych uchwał oraz zakazanie tego rodzaju praktyk jakie prowadzą w omówionych sprawach Prezydium WRN Krakowa i Rzeszowa, a które głęboko krzywdzą ludność ukraińską i są sprzeczne ze stanowiskiem Sekretariatu KC PZPR, wyrażonym w uchwale kwietniowej 1957 r.

Nie można bowiem milczeć, gdyż w stosunku do pewnej grupy ludności czynnik; administracji państwowej popełniają nowe akty dyskryminacji i to w dobie naprawy starych błędów.

Za Prezydium ZW US UTSK We Wrocławiu

Sekretarz	przewodniczący
/-/ E. Jewusiak	/-/ B. Szost